

trein van een slechte naar een goeie en verder van een goeie naar een top-kolchos! Het is toch niet de spoorlijn van Oegreen naar de districts-hoofdstad en van daar naar Moskou? Eerder is het zo, alsof je van de spoor-trein direct in het vliegtuig zou moeten overstappen! Ja, overstappen moet je natuurlijk!"

„Dat is het nu net”, bevestigde Andrej. „Dat mis ik nu juist in jullie plan, het overstappen naar een andere lijn. Wat is dit?” Hij zwaaide geringschattend met de vellen papier van het plan. „Binnen die en die tijd zo- en zoveel ton mest naar het land rijden, zo- en zoveel ton graan jarowiseren. . . Alles goed en wel, maar dat is niet iets nieuws, dat is hetzelfde als verleden jaar.”

„Het vorig jaar heb je het plan geprezen, Andrej Petrowitsj”, zei Boejanow, „en het zelfs met ons samen opgesteld!”

„Maar, beste vriend, dat was verleden jaar! Verleden jaar stonden jullie voor drie hoofdopgaven: productie-brigades formeren, wisselbouw invoeren en de stroom-productie van het krachtstation opvoeren. Dat hebben jullie volbracht. Maar waar gaat het nu om? Hetzelfde herhalen? Waar is hier. . .”, hij schermde weer met de bladen van het plan, „waar vind ik hier de grondslagen voor een toekomstige groei, de garantie voor een verdere ontwikkeling? Waar zijn de 'overstapstations', om jouw woorden te gebruiken, Wasili Koezjmitsj? Waar zijn de knooppunten, waarvan je zeggen kunt: Als we dit verwezenlijkt hebben, dan staat het bedrijf op een hoger plan! Nee, in dit plan mis ik de gerichtheid, de partijgeest!”

„Dit is pas een ontwerp-plan”, zei Walentina ontstemd. „Het is nog niet in de partij- of in de kolchos-vergadering besproken.”

„Waarom zou je die zo'n impotent ontwerp voorleggen?”

Walentina ergerde zich over haar man. Bijna twee weken hadden ze elkaar niet gezien, doordat ze het

alle twee zo druk hadden gehad en nu, bij hun eerste ontmoeting, overstelpte hij haar in het bijzijn van anderen met verwijten, in plaats van eerst onder vier ogen met haar over de gebreken van het plan te spreken.

„Op die manier is de autoriteit van de partijsecretaresse gauw ondermijnd”, dacht zij. „Had hij er niet thuis met me over kunnen spreken?”

Maar Andrej dacht er niet aan haar autoriteit als een familie-aangelegenheid te beschouwen en ging onverstoorbaar, ondanks het algemene zwijgen, met nadruk voort: „Een noot zonder pit, een mijn zonder lont, dat is jullie ontwerp!”

Deze kleine man met zijn hoofd vol grote plannen barstte als een onweersbui in de partijorganisatie van de Eén-Mei-kolchos los. Voor zijn aankomst leek alles van een leien dakje te gaan, maar nu was het een al ontevredenheid en onvoldaanheid. Andrej lette niet op de ergernis van zijn vrouw of op de sombere gezichten van de leden van de kolchos. Walentina kende hem zo, hij stelde zich een doel en koerste daarop af, zonder zich door bijkomstigheden te laten weerhouden. Hij stond op en begon snel de kamer op en neer te lopen, klein, grimmig, als een mus, die zijn veren opzet.

„Anderen de les lezen, dat kun je, dat kan iedereen”, dacht Boejanow geërgerd en gekrenkt. „Maar werk jij zelf zo in het district?” Hij besloot de partijsecretaris een boosaardige vraag te stellen.

„Hoor eens, Andrej Petrowitsj, je hebt het nu tegen ons wel over knooppunten, overstapstations, het werk op een hoger plan brengen. . . Maar ik zou wel eens willen weten. . . Wij moesten een achterlijke kolchos op de been helpen en jij een achterlijk district. Waar zijn in jouw district die knooppunten en overstapstations, die je van ons eist? Of is naar jouw mening zo iets alleen voor ons nodig en niet voor het hele district?”

Andrej bleef staan, monsterde Boejanows onschuldig gezicht, begreep de verborgen boosaardigheid in zijn vraag en antwoordde opgewekt: „Nee, die zijn ook voor mij onmisbaar, Michail Ossipowitsj!”

„En waar liggen dan die knooppunten en overstapstations in de districtsplannen en op de maatstaf van het district?”

„Er is zo'n knooppunt, er is zo'n station. . .”

Een half verdroomde, half vastberaden uitdrukking verscheen op het gezicht van de partijsecretaris. Hij ging zwijgend naar het naam. Zijn woorden en de pauze, die er op volgde, brachten allen in gespannen verwachting.

„Dat is ons nieuwe MTS”, beëindigde Andrej zachtjes zijn zin.

Zijn woorden stelden de Eén-Mei-mensen teleur.

„Het nieuwe MTS? Is dat zoveel bijzonders?” dacht Boejanow. „Het is gebouwd, goed! Maar Prochartsjenko heeft dat gedaan met de bouwafdeling van het Executief-Comité. Petrowitsj heeft natuurlijk geholpen. Maar dat is toch werkelijk niet iets om over te praten, alsof ze in het district een goudmijn ontdekt hadden.”

Andrej voelde de algemene teleurstelling, maar was daardoor niet uit het veld geslagen.

„Dat zullen we binnenkort in het partij-actief nog nader bespreken. Dan zal het iedereen duidelijk worden, waarom ik meen, dat het nieuwe MTS het hele district op een hoger plan zal brengen. Maar nu moeten we over jullie kolchos spreken. In de eerste plaats over het belangrijkste punt: De uitbreiding van de partijorganisatie.”

„We hebben twee nieuwe partijleden: Jasnew en Serjosja”, zei Walentina.

„Dat is niet veel. Maar dat is begrijpelijk. In het afgelopen jaar moesten jullie de mensen eerst nauwkeurig leren kennen. Maar nu is de tijd aangebroken, om jullie beste mensen ernstig voor te bereiden op hun toetreden tot de Partij.” Andrej hakte op de maat van zijn korte,

pittige zinnen met de zijkant van zijn hand door de lucht. „Jullie komsomolsen, Tatjana Gribowa en Ksjoesja Bolsjakowa, jullie brigadeleiders Ljoebawa Bolsjakowa en Awdotja Bortnikowa...”

Juist op het ogenblik, dat Andrej haar naam noemde, verscheen Awdotja in de deur. Iedereen lachte. Ze werd verlegen en dacht: „Zouden ze soms iets op me te zeggen hebben?”

„Als je van de duivel spreekt... Awdotja Tichonowna”, lachte Andrej. „Waarom blijf je zo verlegen bij de deur staan? Kom binnen, je bent hier thuis!”

Ze begreep, dat er geen kwaad over haar gezegd was, en was gerustgesteld. Ze trad binnen en ging in een hoekje zitten, vouwde haar handen in haar schoot en keek met een vriendelijke glimlach rond. Het was niet voor het eerst, dat zij aan een openbare partijvergadering deelnam, en ze stelde de nieuwe band, die tussen haar en de beste mensen van de kolchos was ontstaan, op prijs en al was ze daar nog niet geheel aan gewend, ze zou die nu niet meer willen missen. Eerst had ze de betekenis daarvan niet geheel begrepen en die zonder nadenken eenvoudig aanvaard. Ze had gevoeld, dat de mensen, die ze het meest op prijs stelde, haar in hun kring hadden betrokken, en ze gaf, gevoelig voor alles wat goed was, met blijdschap aan hun uitnodiging gehoor. Langzamerhand raakte ze met de gedachte, lid van de Partij te worden, vertrouwd. Ontmoette ze bij de conferenties in de districts-hoofdstad of in Oegreen verstandige en energieke vrouwen, die ze sympathiek vond, dan dacht ze meestal: „Zeker een communist!” En ze vergiste zich bijna nooit. Vaak hield men haar zelf voor partijlid, en zij vond het altijd pijnlijk dat te moeten ontkennen, omdat ze niet graag iemand teleurstelde.

Toen Walentina haar voor de eerste keer vroeg of ze lid van de Partij wilde worden, was ze niet verwonderd, maar antwoordde peinzend: „Ik heb er zelf al over ge-

dacht. . . Ik ben alleen bang, dat ik politiek nog niet voldoende geschoold ben."

"We zullen je voorbereiden, we gaan studeren. Je bent niet de enige. Ljoebawa, Jasnew, sergeant-Serjosja, Tatjana en Ksjoesja gaan allemaal samen studeren."

"Dus", vervolgde Andrej, nadat zij was gaan zitten, "laten we ons gesprek over jullie bedrijfsplan voor '48 voortzetten. Verleden jaar was de hoofdzaak een partijorganisatie te stichten en verder algemene kolchosvraagstukken, zoals het samenstellen van productiebrigades en de invoering van de wisselbouw, op te lossen. De tijd is nu gekomen om iedere afzonderlijke bedrijfstak apart te bezien. Voor ieder onderdeel moet het knooppunt gevonden worden. Voor het graanbedrijf is het noodzakelijk een centrum te stichten, waarop de hele agrotechniek in de kolchos kan steunen en zich ontwikkelen. Jullie hebt een eigen, goed ingericht laboratorium nodig. Voor de veeteelt is het nodig nieuwe stallen te bouwen en de watervoorziening in orde te maken. Goed is er in jullie plan, dat je de kudde naar de weiden van Het Afgebrande Bos wilt brengen en een veevoer-brigade stichten. Juist! Wat de groentekwekerij betreft, daarvoor is het tijd voor een bevloeiings-installatie te zorgen. Ik ben vandaag langs de rivijnen gekomen. Daarin staat het water tot Juni. Op de bodem stroomt een beek, een zijarm van de Poljanka, daar kan dus het waterreservoir aangelegd worden."

De ontevredenheid en ontstemming, waarmee de aanwezigen eerst naar Andrej geluisterd hadden, maakten plaats voor belangstelling voor zijn woorden. Op dat moment kwam een groep mensen binnen, en Andrej onderbrak zijn rede om hen vrolijk te verwelkomen:

"Ho! Ho! Jullie rukt met kracht aan, kamenaden, en allemaal oude bekenden!"

Hij begroette elk apart en had voor ieder een grapje en een vriendelijk woord.

„Nu, Ksjoesja, je gaat in de herfst dus naar de cursus?”

Ksjoesja bloosde: „Dat bent U dus niet vergeten, Andrej Petrowitsj?”

„Hoe zou ik dat kunnen? Nee, dat ben ik niet vergeten! De districts-partijsecretaris mag ambtshalve niets vergeten! Je gaat in de herfst naar een éénjarige cursus!”

Ksjoesja keek bezorgd naar Serjosja om. Andrej ving haar blik op en lachte.

„Ook daaraan hebben we gedacht, en alles is met het kolchosbestuur geregeld! Jullie gaan samen. Maar U, Pimen Iwanowitsj, U gaat naar de Districts-Sowjet, naar de afdeling Volksgezondheid, om daar een bewijs te halen voor een sanatorium, want voor de uitzaai moet U in goede conditie zijn.”

Wasili voelde hoe zijn geprikkeldheid vervloog en de partijsecretaris opnieuw zijn sympathie gewonnen had.

„Je hebt het gevoel, dat hij door de mensen heen kijkt, dat hij als een tank voortrolt, bereid om alles te verpletteren om zijn doel te bereiken. Maar bij nader inzien ontdek je, dat hij niemand vergeet en iedereen helpt, die in moeilijkheden zit, zoals hij mij ook geholpen heeft. En wat hij over het plan gezegd heeft, hij heeft inderdaad scherpe kritiek gehad, maar hij heeft de spijker op de kop geslagen!”

De kamer was nu vol mensen, die druk met elkaar spraken, lachten en grappen maakten.

„Dit is het begin van het nieuwe jaar”, zei Wasili zachtjes, tegen Walentina. „Het vorig jaar is voor mij begonnen met de eerste partijvergadering, waar we toen met zijn drieën waren. Waar jij me toen verweten hebt, dat ik het lachen verleerd had...”

Zij begreep, wat er in hem omging, en antwoordde even zacht: „En jij hebt mij 'klaagfluit' genoemd... Hoe lang is dat alweer geleden!”

„We zijn gegroeid sinds dien!” lachte Wasili, streek met zijn hand over zijn kin, alsof hij over zijn baard streek, en riep toen met zijn zware basstem: „Kameraden, de vergadering gaat beginnen!”

Na de partijvergadering en Walentina's verslag in de bureau-zitting van het districts-partijcomité waren de nieuwe taken voor de Eén-Mei-kolchos duidelijk omschreven. De tijdelijk vertraagde gang van het kolchosleven kreeg een nieuw, stormachtig tempo.

„We hebben grote bouwplannen. Maar wie moet ze uitvoeren?” vroeg Boejanow op de dag na de partijvergadering aan Wasili.

„Jij, Michail Osipowitsj!” antwoordde Wasili beslist. Boejanow sprong van zijn stoel op.

„Ben je niet goed wijs, Wasili Koezjmitsj?”

„O, toch, Michail Osipowitsj!” antwoordde Wasili onverstoorbaar kalm. „Een ingenieur kunnen we niet betalen. En dat is ook niet nodig. We doen het met eigen krachten, natuurlijk met de hulp van het district. Jij bent een energieke, bekwame en technisch onderlegde man, zoals we nodig hebben om de bouw te leiden.”

„Is je dat ernst of hou je me voor de gek?”

„Het is me volle ernst. De centrale is nu helemaal in orde. We maken je voor een half jaar van al het andere werk vrij. Je gaat een dienstreis maken naar de Kirowse Rode-October-kolchos om je op de hoogte te stellen. Daar voeren ze reusachtige bouwwerken uit en alles met eigen krachten. We verzoeken de districts-sowjet een ingenieur aan te wijzen om je van advies te dienen. Heb je nog boeken nodig, dan zullen we die aanschaffen. Heb je tekeningerei nodig, dan zullen we dat kopen. Een tekentafel, wordt gemaakt!”

„Je beschouwt me zeker als een duivelstoejager, die je alles kunt laten opknappen? Nee, ik denk er niet aan

om voor architect te gaan spelen!" zei Boejanow opgewonden.

„En toch doe je het!" en daarmee beëindigde Wasili onwrikbaar en rustig het gesprek.

Een paar weken later beschikte de kolchos over een eigen „boubureau". In een speciaal daarvoor ingerichte tekenkamer zat Boejanow gewapend met tekenlinialen, trekpenen, rollen papier en blauwdrukken van stallen, watertorens, clubgebouwen, ziekenhuizen en kindercrèches achter zijn tekentafel.

Hij liet Wasili niet met rust en eiste bouwmaterialen, arbeidskrachten en transportmiddelen. Elk van zijn eisen leidde hij in met de beledigde en verwijtende vraag: „Je hebt me tot leider van de bouwafdeling gebombardeerd! Dat kun je niet ontkennen! Denk je dat ik hier zit om vliegen te vangen? Wanneer krijg ik mijn bakstenen en plaatijzer? Je moet nu opschieten, Wasili Koezjmitsj! Het bouwseizoen breekt aan!"

En Wasili schoot op. Hij had heel wat moeilijkheden te overwinnen, eer hij Het Afgebrande Bos in pacht had. Het lukte hem ten slotte een verdrag te sluiten. Daarbij kreeg de kolchos voor tien jaar het gebruik van dat stuk land, op voorwaarde, dat de grond verbeterd zou worden en de aangrenzende moerassen drooggelegd. Ter herinnering aan het feit, dat Aljosja het eerst had voorgesteld Het Afgebrande Bos te pachten, werd deze grond Aljosja's-heuvel gedoopt. Ook op de tekening, die de landmeters bij het verdrag gevoegd hadden, droeg de hoogte aan de rivier de naam Aljosja's-heuvel, daarmee was die naam officieel vastgelegd.

Het Afgebrande Bos moest dadelijk in stroken verdeeld worden voor de wisselbouw, en er moesten gebouwen worden neergezet. Voor dit doel werd er een bijzondere brigade heengestuurd. Bovendien gingen Zondags

alle leden van de kolchos, de schoolkinderen en de ouden van dagen inbegrepen, naar Aljosja's-heuvel, waar met vreugde en ijver arbeids-Zondagen werden georganiseerd. Er werd met gnaagte en opgewekt gewerkt. Dank zij de rijkelijke vergoeding van de dagtaken en de extra beloning voor het overtreffen van het plan waren zelfs algemeen bekende lijntrekkers als Poljoecha, Malanja en Xenofontowna anders over het werk gaan denken. Niet zelden kwamen grijsaards en oude vrouwen, die al sinds jaren niet meer werkten, het kolchoskantoor binnen en vroegen Wasili: „Geef ons wat te doen.” En er was werk voor iedereen.

's Avonds verdrongen de mensen zich in de „Rode hoek” en in het kantoor. De clubs voor amateur-kunst, de agrominimumclub, de partijscholing en dergelijke hadden geen plaats genoeg en maakten soms zelfs ruzie over de verdeling van de ruimte.

Zelfs Lena, die na Aljosja's doodstil en teruggetrokken geleefd had, werd door het algemene enthousiasme meegesleept.

Walentina had zich veel moeite gegeven om Lena uit haar eenzaamheid en verstarring te halen, maar zonder succes.

„Laat me met rust”, had Lena geantwoord op alle pogingen van Walentina. „Bij mijn schoolkinderen voel ik me gelukkig. Maar de omgang met de komsomolsen en de jeugd is voor mij vol pijnlijke herinneringen.”

„Je bent veel te veel in je zelf weggekropen. Dat is niet goed. En als je het pijnlijk vindt om met de jeugd om te gaan, kom dan bij ons volwassenen. Je weet, dat de communisten en de kameraden, die zich op het toetreden tot de Partij voorbereiden, regelmatig vergaderen en Lenin, Stalin en Marx lezen. Er wordt daar met vuur en ijver gewerkt. Probeer het tenminste eens. Ik ben er van overtuigd, dat je daar belang in zult gaan stellen.”

„Laat me met rust, Walja. . .”

Walentina had de hulp van Ljoeba ingeroepen.

„Ga jij eens naar haar toe, Ljoeba. Jij hebt het ook meegemaakt. Jij zult de juiste woorden vinden. Naar jou zal ze luisteren.”

„Dat was ik zelf ook al van plan.”

Op een avond zat Lena helemaal alleen in Wasilisa's huis en ruimde oude papieren op. Daarbij kwamen haar Aljosja's schriften in handen. Ze hurkte op de grond naast het boekenrek, en haar tranen vielen op Aljosja's keurig schrift. Ze moest weer aan de eerste avond in dit huis denken, toen Aljosja tegenover haar aan de tafel zat en ijverig fluisterde: „Sinus alpha plus cosinus beta”. Wie had toen gedacht, dat alles zo zou lopen! Iets meer dan een jaar was dat nu geleden, en wat had ze in die korte tijd niet allemaal beleefd: liefde, geluk en dood...

De deur ging open en Ljoebawa kwam zonder kloppen binnen. Lena stond niet op en veegde ook haar tranen niet af. Waarom zou ze haar verdriet voor Ljoebawa verbergen? Die ging zwijgend op een stoel naast Lena zitten en streek haar met haar eeltige hand over het hoofd.

„Ons leed ligt in ons geluk...”

„Hoe bedoel je?” vroeg Lena zonder het te begrijpen.

„Wie nooit een groot geluk gekend heeft, stelt zich met een klein tevreden, maar wie een groot geluk gekend heeft en het verliest, diens hart bloedt. Je hebt veel verdriet, Lenotsjka. Maar ik ben er nog veel erger aan toe.”

„Waarom?”

„Jij hebt zoveel meer, jij bent jong, mooi en ontwikkeld. Jou geven de boeken, wat ze voor mij verborgen houden. Voor jou komt het geluk nog eens... Jij staat nog aan het begin van je leven.”

„Ik vraag er niet meer om, ik wil geen nieuw geluk.”

„Sluit de deur er niet te haastig voor. Zondig niet tegen het leven. Het geluk komt nog eens voor je. Zie je, ik was ouder dan jij, ik had kinderen, ik was onont-

wikkeld en lang niet zo mooi als jij, en toch heeft het geluk tweemaal bij mij aangeklopt."

„Vertel op!" Lena verzocht er niet om, maar eiste het. Ze eiste het uit naam van het recht, dat gemeenschappelijk leed en een zelfde noodlot geeft. Haar blik rustte verbaasd op Ljoebawa's week geworden, peinzend en verjongd gezicht. Niemand in de kolchos wist van Ljoebawa's tweede geluk. Iedereen kende haar slechts als een droevige en ontroostbare weduwe. Wat gesloten is die! dacht Lena en eiste ten tweede male: „Vertel!"

„Goed, als je wilt, zal ik het je vertellen. Ik heb er met niemand een woord over gesproken. Maar jou wil ik het vertellen." Ljoebawa's pezige handen speelden met de franje van haar hoofddoek, haar ogen werden star en donker, als weggerukt naar een ander, voor ieder verborgen leven. „Ik ging zwaar gebukt onder mijn weduwaastaat. Jij bent licht en wit als een wolkje. Maar ik was, toen ik weduwe werd, fors en sterk. Als ik met andere vrouwen ging baden in de rivier, waren ze allemaal verbaasd over me, want in vergelijking met mij, zagen ze er allemaal ziekelijk, zwak en verwelkt uit. Ik was als uit een machtige boomstam gehouwen, en iedere ader zoog sappen uit de grond en iedere vezel schreeuwde om geluk, om gewoon vrouwengeluk: een zuigeling aan mijn borst en de hand van een brave man op mijn schouder. De eerste tijd was ik door mijn verdriet gebroken, maar een jaar na Pasja's dood kreeg de onrust me te pakken. De mannen zwermde om me heen, hoewel ik kinderen had. Er kwamen drie vrijers tegelijk, en ik begon er al over te denken, welke van de drie ik nemen zou. Maar ik kwam tot de slotsom, dat wat geweest was, nooit terug zou komen en dat ik nooit meer iets zou vinden, dat te vergelijken zou zijn met wat ik had gekend. Het zou voor mij allemaal hetzelfde zijn of ik deze of die of de derde nam. Als dat zo was, waarom zou ik dan niet doen, waar ik zin in had met één of met twee of met alle drie tege-

lijk! . . . Maar zonde is zonde, dat valt niet te ontkennen. Er zijn wel vrouwen, die zichzelf voor fatsoenlijk houden, omdat ze alleen maar nu en dan en in het geheim zondigen. Maar ik doe alles zonder schipperen. Als ik werk, doe ik het met al mijn kracht, als ik van een man houd, heb ik mijn laatste druppel bloed voor hem over! Wanneer ik het slechte pad op zou gaan, zou ik me ook door niets laten terughouden. Dat heb ik begrepen. Ik heb al mijn vrijers afgewezen en kwam langzaam aan tot rust. Maar toen, ik weet niet of het een goeie of een slechte dag was, ontmoette ik hem!" Lena zag hoe Ljoebawa's vingers even trilden, maar haar stem en haar gezicht bleven rustig. „Er bestond op aarde één mens, die ik met dezelfde kracht kon liefhebben als Pasja, en het lot heeft gewild, dat ik die ontmoette! En wie was het, denk je? Pasja's eigen broer. Ik ging eens op bezoek bij mijn schoonmoeder in Oegreen, en hij was juist uit de Altai thuisgekomen. Ik had hem voor die tijd nooit ontmoet. Ik kom het huis binnen en zie. . . Pasja zit aan tafel! Ik kon geen woord uitbrengen, leunde tegen de oven en keek hem strak aan. En hij mij. Zo is onze liefde begonnen. Niet bij de eerste ontmoeting of bij het eerste woord, nee, na één enkele blik! Ik hoorde alles omtrent zijn leven. Zijn vrouw is een echte stumper. Zij deugt nergens voor, niet voor het werk en niet voor de huishouding. Ze kan niet eens deeg kneden! Als hij 's avonds uit het MTS thuiskomt, moet hij zelf brood bakken. De kinderen lopen vuil en verwaarloosd rond. Om de kinderen was hij ook uit de Altai teruggekomen, om dichter bij zijn familieleden te zijn en bij zijn moeder, dat die zich een beetje met de kinderen zou kunnen bemoeien. Alle burens hadden medelijden met hem en allemaal zeiden ze zonder uitzondering tegen me: „Neem je kans waar. Jij kunt die man gelukkig maken en zijn kinderen behoorlijk grootbrengen!" En tegen mij heeft hij gezegd: „We zullen mijn vrouw onderhouden, en om de kinderen zal ze niet treu-

ren; ze heeft er niets dan zorg en moeite mee." En ik heb toegestemd. Maar vóór ik uiteindelijk de stap deed, wilde ik eerst die vrouw zien, die ik ongelukkig zou maken. Was ik maar niet naar haar toegegaan! . . . Had ik haar maar nooit gezien! . . . Maar ik kon niet anders, ik moet alles onder de ogen zien! Zonder hem iets te zeggen ben ik naar het naburige dorp gegaan, waar ze een huis hadden gekocht. Ik kwam binnen. Het huis was ongelooflijk smerig. In mijn varkensstal is het zindelijker! In een hoek speelden de kinderen, en aan tafel zat de vrouw en at geweekte nauwe erwten. Ze viste ze met haar vingers uit de pan en stopte ze in haar mond. Ik heb haar niet gezegd, wie ik was en waarvoor ik kwam. Ik heb alleen gezegd, dat ik een familielid van haar man was. Toen ik een tijdje met haar had zitten praten, begreep ik dat ze geen slechte of boosaardige vrouw was, alleen maar zwak. Zwak van lichaam en geest. Ze houdt van haar man en heeft verdriet om de kinderen. Toen ze over hen sprak, kreeg ze tranen in haar ogen.' Ik heb geen enkele vreugde in mijn leven, zei ze. Hij houdt niet van me, maar voor mij betekent hij alles. Als hij maar een beetje van me hield, zei ze, zou ik bergen kunnen verzetten! Ik weet niet wat ik er aan doen moet, maar zo is het geen leven'. Hoe het zover gekomen is, weet ik niet. Had zij zich laten gaan en daarmee zijn liefde verloren of heeft hij niet meer van haar gehouden en is zij daardoor verslapt? Uit zulke gevallen word je nooit wijs. Je weet nooit, wat oorzaak en wat gevolg is. Het enige, wat je zeggen kunt, is, dat het van het begin af aan bij hen misgelopen was. Een slechte vrouw was ze niet, alleen maar ongelukkig. Ze heeft toch ook een moederhart. Haar meisjes houden van haar. En de kinderen van vader en moeder scheiden, dat is de zwaarste zonde, die er bestaat."

Ljoebawa zweeg.

„En toen?" vroeg Lena en raakte haar rimpelige hand aan.

„Nu, ik heb haar hele huis gewit, de was gedaan, de kleertjes van de meisjes versted en de spullen van Mitja, zo heet hij, gerepareerd. Ik heb op haar gemoed gewerkt en haar op handslag laten beloven om voortaan te leven, zoals het behoort, en ben naar huis gegaan... Had ik haar maar niet gezien... Was ik maar nooit gegaan...”

„En hij... Ljoeba?”

„Ik ben hem uit de weg gegaan. Ik heb mijn schoonmoeder geschreven, dat ze beslist bij haar schoondochter moest gaan inwonen, als ze wilde, dat er van haar kleinkinderen nog iets terecht zou komen. Ik was bang om hem te ontmoeten, want ik voelde: Als hij mijn hand aanraakt, mij in zijn armen neemt — dan is het met mij gedaan. Als je niet van elkaar houdt, ja, dan is het gemakkelijk. Uit het oog, uit het hart. Maar als je veel van elkaar houdt... Al gauw kwam hij naar mij toe. Maar toen had ik mijzelf weer in de hand. Was ik weer de baas over mijn gevoelens... Ik had me bedwongen. Alleen ben ik sinds dien helemaal uitgedroogd, kijk maar.” Ze hief haar knokige, donkere hand op en bekeek die, alsof het de hand van een vreemde was. „Geel als saffraan! Vroeger was die blank. Maar mijn hart is tot rust gekomen. Zo gaat het met het geluk, zie je, Lenotsjka? Het komt en het gaat, maar het leven gaat verder. Hoeveel verdriet het leven me ook gebracht heeft, ik zou het toch niet willen missen. Waarom heb jij je dan zo uit het leven teruggetrokken?” Om Ljoebawa's lippen speelde een zachte, stille glimlach. „Ik ben tweemaal zo oud als jij, maar ik bereid me er op voor om lid van de Partij te worden. Ik lees boeken over agronomie en ik studeer...”

Lena was verbaasd over zoveel geestkracht bij deze niet meer jonge vrouw, met haar door de zon gebruid gezicht. Ze had zoveel geleden en was dat alles te boven gekomen: De dood van de man, waarvan ze zoveel had gehouden, al de ellende van het weduwe zijn met vijf

kinderen tot haar last, dan een zo grote nieuwe liefde. En toch had ze de kracht gevonden om van deze liefde afstand te doen en ondanks alles haar rust, klare zin en haar belangstelling voor het leven niet verloren. En ze had zelfs nog de kracht en de goedheid om haar, Lena, op te zoeken, haar te troosten, tegen haar te glimlachen en met haar magere, gloeiend hete handen over haar hoofd te strelen.

Het leven vertoonde zich aan Lena met zo'n kracht en diepte, dat ze Ljoebawa niet verder uitvroeg, haar ook niets over zichzelf vertelde, alleen maar zei: „Blijf nog een beetje, ga nog niet weg.”

„Waarom draag je altijd zwarte kleren als een oude vrouw?” vroeg Ljoebawa. „Trek dat witte blousje eens aan, dat je vroeger gedragen hebt.”

Toen Lena zich gereed maakte om naar de partij-scholing te gaan, deed ze voor de eerste keer sinds maanden haar zijden blouse aan, waarin Aljosja haar zo graag had gezien. Ze bekeek zichzelf in de spiegel. Tenger als een half volwassen meisje, zag ze er in haar mooie, witte blouse net zo uit als hij haar had gekend en van haar had gehouden. Zij was „Aljosja's Lena”. En plotse-ling stond het haar duidelijk voor ogen hoe zij over vele, vele jaren zou zijn: Rijk aan ervaring, met begrip voor alles, rijp en sterk als nu Ljoebawa. Hoeveel zou ze nog moeten leren en beleven! Maar hoe zij ook zou veran-deren, altijd zou in haar deze tengerere „Aljosja's Lena” levend blijven, en heel haar lange leven zou Aljosja in haar hart wonen als een kostbaar, onvervreemdbaar deel van haar lot.

Lena ging met Ljoebawa naar de partijscholing, die door Walentina geleid werd voor de leden en aanstaande leden van de partij. Lena had verwacht, hier de gewone, min of meer officiële voorlezing van boeken en kranten

mee te maken, maar vanaf het eerste ogenblik voelde ze met blijde verbazing een atmosfeer van vertrouwde hartelijkheid en een moeilijk te definiëren saamhorigheid. Je kon zien, dat deze mensen niet voor het eerst bij elkaar waren, dat een nauwe band, die voor een nieuweling niet dadelijk begrijpelijk was, hen verbond, zodat ze elkaar met een half woord begrepen.

Allen waren verheugd, dat Lena gekomen was, Walentina het meest. Het viel haar op, dat Lena een witte blouse aan had en dat haar glimlach, — nog wat onzeker, — niet meer zo somber was als vroeger. Ze wisselde een blik van verstandhouding met Ljoebawa en dacht: „Haar levenslust keert langzaam terug.”

„Ga zitten, Lenotsjka. Wij zijn blij dat je eindelijk gekomen bent. Maak het je gemakkelijk. We beginnen vandaag met het Communistisch Manifest.”

Dit onderwerp leek Lena niet bijzonder interessant. Ze had het Communistisch Manifest gelezen, toen ze nog op school ging, en er een vage, wat kinderlijke herinnering aan overgehouden.

Na een korte inleiding gaf Walentina het boek aan Awdotja.

„Jij bent aan de beurt, Doenja.”

„Een spook waart rond in Europa — het spook van het Communisme”, las Awdotja en zweeg even, verbaasd over de schoonheid en de kracht van deze woorden, en las ze toen nog eens opnieuw.

Het leek Lena alsof deze zin hier voor het eerst ontstond. De woorden, die ze al zo lang kende, klonken fris en nieuw, als het ware gelouterd door de gespannen en ernstige aandacht van Ljoebawa, de geconcentreerdheid van Pimen Jasnew en de vreugde van de ontdekking en het inzicht, die uit Awdotja's ogen lichte. Ze begreep nu waarom Ljoebawa zo'n haast had om hier te komen en waarom ook Jasnew, Awdotja, Boejanow, Wasili en de komsomolsen zo ongeduldig naar deze avond verlang-

den. Het was de sterke behoefte aan geestelijk leven, die de Sowjetmensen eigen is, die de kolchosboeren naar de scholing dreef.

Afstand, plaats en tijd overwinnend, ondanks alle hindernissen drongen de verheven gedachten van de grootste denkers van de mensheid in brede stroom in dit kleine vertrek binnen en verleenden aan deze uren van studie een heel bijzondere zuiverheid en ernst.

„Alle machten van het oude Europa hebben zich tot een heilige drijfjacht tegen dit spook verbonden”, las Awdotja verder.

Lena luisterde opgewonden en dacht: „Waarom vinden deze woorden, die meer dan een eeuw geleden geschreven zijn, zo'n levendige weerklank in de harten van Awdotja en Ljoebawa, van Ksjoesja en Tatjana? Het is geen gedicht, geen lied, geen sprookje... Het zijn eenvoudige, krachtige woorden, die eenvoudige, harde waarheden zeggen. Waarom klinken ze dan als een gezang en als een ijzeren wet?...”

Toen de eerste paragraaf voorgelezen was, vroeg Walentina: „Zeg mij eens, kameraden, waaraan hebben jullie gedacht, aan welk document, dat we kort geleden besproken hebben, herinnert ons, wat Doenja over de 'heilige drijfjacht tegen dit spook' gelezen heeft?”

„Aan de declaratie van de Conferentie van Vertegenwoordigers der Communistische Partijen, die in September heeft plaats gehad”, antwoordde Jasnew snel. „In het Manifest wordt gezegd, dat de machten van het oude Europa zich verbonden hebben tot een drijfjacht tegen dit spook. In de declaratie is sprake van een veldtocht tegen de U.S.S.R. en de Volksdemocratiën, van het oorlogsgevaar van de zijde van de imperialisten van de U.S.A.”.

Gewoonlijk gesloten en karig met woorden, nam Jasnew dit keer levendig deel aan de discussie, en het was hem aan te zien, dat dit hem voldoening gaf, alsof

hij de onderwerpen, waarover tot nu toe in de kolchos gesproken werd, niet de moeite waard vond om zich druk over te maken en eindelijk de lang verwachte gelegenheid had gevonden voor een echte discussie, waarin hij zijn verborgen talenten kon laten uitkomen.

Lena dacht onwillekeurig aan Koezjma Bortnikow, met wie Jasnew zo vaak lange gesprekken had gevoerd. „Ja, de oude zou er vanavond plezier in hebben gehad! Hij hield er zo van over politiek te praten.” Aljosja was geen ogenblik uit haar gedachten, maar te bedenken, dat ook hij hier had kunnen zijn, bezorgde haar een al te groot verdriet.

Sinds deze avond bezocht ze regelmatig de partij-scholing.

Geheel onverwacht verscheen er nog een andere deelnemer.

Op zekere dag tekende Pjotr in de Rode Hoek de kop van de muurkrant.

„Stoor ik niet?” had hij aan Walentina gevraagd.

„Blijf maar rustig hier.”

Hij ging in een hoekje zitten, werkte rustig door en lette alleen op zijn eigen werk. Opeens werd zijn aandacht getrokken door een zin, die Awdotja voorlas: „De proletariërs hebben daarbij niets te verliezen dan hun ketenen. Zij hebben een wereld te winnen!”

Deze zin klonk zo ongewoon in Awdotja's mond, was zo weinig in overeenstemming met haar, zoals hij haar kende, altijd vol zorgen over koeien en varkens, en bovendien klonk die zo mooi, dat Pjotr zijn potlood neerlegde en Awdotja aankweek. Hij was verwonderd over de plechtige opwinding, die uit haar gezicht sprak.

„Is dat Awdotja?” vroeg Pjotr zich af. „Het lijkt wel een film...” Hij luisterde nu aandachtig.

Dat hij niet verplicht was hier bij te zijn, maar als „verstekeling” meedeed, maakte het bijzonder aantrekkelijk voor hem. Hij had wel meer voordrachten en poli-

tieke scholingsavonden bezocht, maar het had hem nooit veel gedaan. Voor zo'n ondeugende woelwater als Pjotr, was de gedachte dat hij, eenmaal binnen, ook beslist twee uur moest „uitzitten”, een onoverkomelijke moeilijkheid. Het gevoel van iets te moeten kon hij nu eenmaal niet verdragen. Maar nu niemand hem kon weerhouden om weg te gaan, als hij daar lust in had, bleef hij tot het einde.

Toen de les afgelopen was, voelde hij zich tekort gedaan en dacht onder het naar huis gaan: „Zo komen ze dus iedere week bij elkaar, en dat weet niemand!” Het ergerde hem, dat maar enkele kolchosleden het voorrecht hadden zulke interessante en boeiende discussies bij te wonen.

De volgende week zorgde hij er voor, dat hij op de scholingsavond wat te doen had in de Rode Hoek, en maakte daar al spoedig een gewoonte van.

Walentina merkte, dat hij stilletjes zat te luisteren, en hield daar rekening mee, maar toen ze probeerde hem in de discussie te betrekken, trok hij een stuurs en onverschillig gezicht. Daarom drong ze niet verder bij hem aan, maar op een keer verweet ze Wasili: „Je bent zelf lid van de Partij, maar je broer is niet eens komsomol. Hoe komt dat?”

Wasili nam Pjotr onder handen. Maar Pjotr bewaarde zo'n duister en onbegrijpelijk stilzwijgen, dat Wasili met een wanhopig gebaar zei: „Ik begrijp je niet!”

Pjotr had intussen een goede reden om te zwijgen. Het was hem al lang duidelijk, dat zijn levensweg over de komsomol zou leiden, maar hij kon er alleen met een zuiver geweten lid van worden, en zijn geweten was niet zuiver. Telkens als hij aan zijn opname in de komsomol dacht, schoot hem de eland te binnen.

„Ze zullen me opnemen, omdat ze denken, dat ik een eerlijke jongen ben, maar ik zal daar staan en aan de eland denken. Dan zal ik moeten liegen en mijn ogen

neerslaan. Dan maar liever zonder komsomol! Ik ben zoals ik ben!"

Iedereen was de vreemde vondst in het bos al lang vergeten. Alleen Pjotr dacht soms 's nachts opeens aan zijn schot en woelde dan rusteloos in zijn bed om en om, klemde zijn tanden op elkaar en dacht: „Het zou beter zijn om alles maar te vertellen en er voor te boeten! Dan pas zal ik als mens kunnen leven!"

Had Aljosja nog geleefd, dan zou Pjotr hem alles hebben toevertrouwd. Maar Aljosja was dood, en in zijn plaats leidde Tatjana de komsomol, en haar de geschiedenis met de eland vertellen was volgens Pjotr niet mogelijk, want zij zou nooit begrijpen, hoe het kwam, dat hij zonder het te willen geschoten had.

Op een avond zat hij bij Frosja. In de oven brandde een gezellig vuur. Het meisje zat op de bank en spon. Xenofontowna hing, zoals gewoonlijk, bij de burens om. Het was een vredige avond, zoals Pjotr en Frosja die tegenwoordig wel vaker samen hadden.

„Weet je, ik zou graag combine-bestuurster willen worden", zei ze. „In de akkerbouwgroep krijg ik geen kans! Jij steekt altijd een spaak in het wiel. Bovendien wat is dat nu voor werk! Wieden en mesten! Is dat soms interessant? Het is iets achterlijks! Nee. Het MTS, dat is een andere zaak! Volgende week nemen ze me in de komsomol op. Ik ben nu eenmaal zo: Als ik ga boemelen — dan ook ronduit, maar nu het tijd wordt om ernst met het leven te maken, wil ik ook iets goeds doen! Nu ben ik op de leeftijd om ernst met het leven te maken. Tanjoesika en Ksjoesja zetten al koers naar de Partij en die zijn niet veel ouder dan ik. Maar jou begrijp ik niet, Petro. Je hebt het drinken opgegeven. Je werkt, dat het een lust is om te zien. Waarom word jij geen lid van de komsomol? Heb je er iets tegen, of mag je niet van je moeder?"

„Ik heb er niets tegen en mijn moeder zal ik niet om permissie vragen."

„Wat is er dan?”

Ze kende Pjotr nu wel zover, dat ze begreep, dat er iets was, dat hem drukte. Daarom liet ze haar spinrokken in haar schoot vallen en keek hem recht aan. „Wat heb je, Pjotr, zeg het mij maar.”

Als ze wilde, kon ze zo teder en lief zijn, dat Pjotr week werd en zich liet gaan.

„Zie je, Frosja”, begon hij, „ik zal het jou vertellen. Die eland . . . weet je nog wel, die in het moeras gevonden is . . . die heb ik geschoten.”

„Lieve hemel!” Frosja sloeg haar handen in elkaar. „Petroenja! Hoe kon je!” Geheel door medelijden met hem en nieuwsgierigheid aangegrepen, liet zij het spinrokken vallen, en bukte zich niet om het op te rapen.

„Ik weet zelf niet hoe. . . Ik wou hem helemaal niet doodschieten. . . Maar toen hij wegliep, kon ik hem niet laten gaan! . . . Ik wilde hem tegenhouden. . . Het speet me zo, dat hij dood was. . . Het speet me zo! . . .”

„Speet het je?” Frosja fronste haar wenkbrauwen en probeerde te begrijpen, wat er in Pjotr moest zijn omgegaan en hoe hij er toe had kunnen komen.

„Ach! Ik had wel kunnen huilen! Een prachtig dier, begrijp je? Kaarsrechte, slanke en gespierde benen, als een volbloed paard, en sterk! Als hij zijn kop ophief, rustte zijn gewei op zijn rug! Ach! . . .”

Hoe meer hij aan de sprookjesachtige schoonheid van het dier dacht, hoe meer hij zich ergerde over zijn onbenaden schot.

„Nou, hoe kan ik met zo iets op mijn geweten lid van de komsomol worden?” besloot hij. „Ik denk er dikwijls over om me zelf aan te geven. Dan kom ik voor de rechter en ik krijg een geldboete, goed, maar dan is het tenminste van mijn geweten af. Wat denk jij er van?”

Ze keek hem strak aan en overwoog snel wat beter voor hem zou zijn en wat zij zou doen, als ze in zijn plaats was. Na even te hebben nagedacht zei ze, resoluut

als ze was: „Het is duidelijk! Je moet het vertellen! Op-
sluiten zullen ze je wel niet, vooral niet nu je jezelf aan-
geeft en alles precies vertelt. Maar op een boete moet je
rekenen! Nu, wat dan nog? Die zullen we wel betalen!
Dat is lang niet zo erg als met een slecht geweten te
moeten rondlopen! Zo'n boete is niet zo erg! Maar het zal
je geweldig opluchten! Je prestige verlies je niet, als je
jezelf aangeeft. Integendeel, ze zullen nog meer vertrou-
wen in je gaan stellen! Wat de boete betreft, in het
uiterste geval verkopen we mijn chiffofière, ook mijn
naaimachine kunnen we verkopen! Ik zal je er wel door-
heen helpen! Dan ben je van je zorgen verlost!”

Ze had van harte medelijden met hem. Tot nu toe had
ze er zich geen rekenschap van gegeven, hoe ze op hem
gesteld was. Ze verlangde naar hem, als ze hem lang niet
gezien had, en maakte hem deelgenoot van al haar ge-
dachten. Maar eerst nu, nu ze hoorde, dat hem iets be-
dreigde, begreep ze plotseling, hoe na hij haar aan het
hart lag. Hij was al „van haar”, en nu haar dat duidelijk
was, maakte ze er ook geen geheim van.

Ze schoof dichter naar hem toe. „Kop op, Petroenja!
Vertel alles! Dat zal je opluchten!”

Pjotr was in de wolken, omdat Frosja hem zo goed
begreep en hem juist dat aangeraden had, wat hij zelf
had willen doen, maar niet durfde. Alleen had hij er de
moed niet voor kunnen opbrengen, maar samen met
Frosja leek hem alles veel gemakkelijker. Zij had
één verbazingwekkende eigenschap: alle moeilijkheden
en onaangenaamheden gleden van haar af als het
water van de rug van een eend. Onder alle omstandig-
heden bleef ze vrolijk, en in haar tegenwoordigheid ver-
droegen ook andere mensen hun zorgen en ongemakken
licht.

Omdat ze zijn ongeluk had opgevat, alsof het haar
zelf betrof, en dadelijk alsof dat vanzelfsprekend was,
had voorgesteld om haar eigen spullen te verkopen, over-

woog hij vol dankbaarheid en hoop: „Houdt ze van me of niet? Wil ze met me trouwen of niet? Nee, ze houdt niet van me, ze houdt me voor de mal, dat is alles! Die duivelse meid! Ik zal nooit uit haar wijs worden!”

Lang zaten ze nog bij elkaar en bespraken in alle onderdelen wat hij doen zou.

Vóór Pjotr naar huis ging, verzamelde hij al zijn moed en sprak de woorden, die hem al lang op de tong lagen: „Wanneer gaan we trouwen, Frosja? Het loopt er toch op uit! Waarom zouden we het nog langer uitstellen?”

Ze keek hem aan met de kalme, strenge blik van een rijpe vrouw.

„Nu, goed... Laten we dan met Nieuwjaar trouwen.”

En voor de eerste keer na de avond in het badhuisje sloeg Pjotr zijn armen om haar ronde schouders.

Hoofdstuk III

KLAAR VOOR DE START

Toen Awdotja hoorde, dat er in het MTS een speciale afdeling voor het bewerken van grasland was ingesteld, zei ze voldaan: „Nu zal er schot in komen!”

Ze had sedert enige tijd het gevoel, alsof ze kleren droeg, waar ze al lang uitgegroeid was. De omvang van de werkzaamheden, die in het plan voorzien waren, eiste veel meer arbeidskrachten, dan waarover beschikt kon worden, en zelfs de geduldige Awdotja verzuchtte af en toe: „Om te huilen is het, als je aan het voorjaar denkt! De wisselbouw voor de voedergewassen invoeren, de weiden verbeteren, van het moenas weiland maken, het transport van het voer organiseren, alles in orde brengen, zodat het vee de hele zomer op Het Afgebrande Bos kan blijven! Maar de mensen er voor kun je op de vingers van één hand aftellen!”

Ze wilde nu naar het MTS gaan om de nieuwe machines te zien en het werk te bespreken.

„Je ontziet je niet genoeg, je bent veel te druk in de weer!” zei Wasili ontstemd. „Pas toch op, dat je het kind geen schade doet!”

Zijn ontstemming kwam niet zozeer voort uit bezorgdheid over het kind, als wel door de gedachte, dat Awdotja Stepan zou kunnen ontmoeten, want die werkte weer in het MTS.

Awdotja raadde zijn onuitgesproken vrees, keek hem met een tedere en vaste blik aan en antwoordde: „Eerder of later moet ik er toch heen. Kunnen we niet samen gaan?”

„Ga maar alleen, nu je er eenmaal toe besloten bent.”

Ze praatte rustig met Wasili, maar in werkelijkheid zag ze zelf ook tegen een mogelijke ontmoeting op.

„Hoe moet dat als we elkaar zien? Kunnen we elkaar voorbij lopen? Zou Stepan veranderd zijn? Maar nee, we zullen elkaar wel niet ontmoeten. Ik hoef toch niet in de werkplaatsen te zijn. Ik ga rechtstreeks naar het kantoor en weer terug. Maar ik moet er heen; er is zoveel te bespreken!”

Ze knoopte een grote doek om, om haar figuur te verbergen, en reed met een passerende vrachtauto mee.

Het nam haar niet veel tijd om met Prochartsjenko en de agronoom Wysotski de nodige regelingen te treffen. Stepan was nergens te zien, ook zijn naam werd niet genoemd. Dat stelde Awdotja gerust, en ze ging naar de binnenplaats en vroeg: „Welke machines zijn nu voor het grasland?”

Roebanow, de adjunct-directeur voor politiek, een magere man met een leren kunstarm, wees haar de nieuwe veen- en greppel-ploegen, de struikenroder en de graszaai-machines. Ze streelde de stalen flanken van de machines, zoals ze het thuis haar koeien en schapen deed,

en vroeg glimlachend: „Wie moeten we zoenen en knuffelen om hem voor die mooie machines te bedanken?”

„Zoen en knuffel het vijfjarenplan maar”, antwoordde Roebanow en lachte ook.

Awdotja was klaar met wat ze te doen had, en het was tijd om naar huis te gaan.

„Zie zo, alles is goed afgelopen. Ik ben Stepan niet tegengekomen”, dacht ze en voelde meteen een merkwaardige leegte.

Zwijgend en teleurgesteld ging ze naar de uitgang, toen er een tengere, pezige gestalte opdook. Die gestalte, die vaste, gelijkmatige stap en dat magere gezicht herkende ze onmiddellijk en ze werd zo bleek, dat Roebanow, die, zoals iedereen in het district, Awdotja's en Stepans geschiedenis kende, zich vlug uit de voeten maakte. Waarheen, dat zag zij niet.

Ze zag hoe Stepan dichterbij kwam. Moest ze weglopen of zich tussen de machines verbergen? Hem tegemoet lopen, of blijven staan? Ze zocht steun tegen de ijzeren wand van een maai-dorsmachine.

Het was Maart, het dooide, overal tokkelden de waterdruppels. Aan daken en goten hing kantwerk van ijs en nu eens hier, dan weer daar vielen grote druppels, die in de zon schitterden, op de grond. Iedere druppel was maar even te zien, maar allen tezamen vervulden het grote terrein van het MTS met een zilveren glans. Boven Awdotja's hoofd hing aan het dak een grote, puntige ijspegel, en de druppels, die er van afdropen, vielen rhythmisch in de sneeuw- en ijsbrei en vormden afwisselend torens, wallen en galerijen, die oprezen en weer ineenzakten.

Stepan kwam aanlopen. Ze zag hoe zijn voeten in de natte voorjaars-sneeuw wegzonken en er een donker spoor achterlieten. . .

Nog jaren lang zou het eerste druppelen van de smeltende sneeuw in Maart, ten gevolge van de onbegrijpelijke denkwetten, steeds weer in Awdotja's herinnering Ste-

pans tengere gestalte oproepen, alsof die verweven was met de glans van de lente. En ze zou midden in een woord blijven steken en naar het verleden terugkeren en alles om haar heen vergeten.

Stepan was bijziende en herkende haar pas, toen hij al vlak bij was. Ze zag hoe zijn gezicht even opklaarde en meteen daarop verstarde. Hij keek haar in de ogen, zonder te knippen, zonder zijn ogen af te wenden en liep zwijgend als gehypnotiseerd op haar toe.

Zij werd bang, dat hij op haar toe zou komen en haar om de hals vallen of dat er iets zou gebeuren, wat voor beiden pijnlijk zou zijn. Met de rug tegen de machine keek ze hem vol angst en tederheid aan.

Maar hij had zich al hersteld en zei met zijn doffe, zachte stem:

„Goeien dag, Doenja.”

„Goeien dag, Stjopa.”

Hij stak haar zijn hand toe. Een klein stukje ijs brak van de ijspegel boven haar hoofd af en viel in de open palm van zijn hand. Awdotja voelde de warmte van zijn hand en de kou van de druppel smeltwater.

„Kom je naar de machines voor het grasland kijken?”

„Ja, Stjopa.”

„Goeie machines.”

„We verwachten er veel hulp van...”

Ze zwegen een ogenblik, toen vroeg hij nog doffer: „Nu, hoe gaat het met je, Doenja?”

„Ik mag niet klagen, Stjopa... En met jou?”

„Het gaat mij ook niet slecht...”

Ze keken elkaar strak aan en wilden zelfs niet met de ogen knippen om geen seconde van het korte weerzien te verliezen.

„Precies dezelfde, altijd nog precies dezelfde!” dacht Awdotja.

„Smaller in het gezicht geworden, ouder, maar toch dezelfde”, dacht Stepan.

„Waar blijf je, Awdotja Tichonowna? Wij wachten op je!” riepen haar reisgenoten in de slede.

Zij keek Stepan nog aldoor aan en reikte hem de hand.

„Nu, tot ziens, Stjopa. . . Ik word geroepen. . . Ik wens je het beste, Stjopa. . .”

Hij hield haar hand vast.

„Ben je me niet vergeten? Zul je me niet vergeten?” vroeg zijn blik.

„Ik ben je niet vergeten en ik zal je niet vergeten. Zo een vergeet je nooit”, antwoordden haar ogen, eerlijk en open.

Hij begreep haar, drukte stevig haar vingers en glimlachte.

Stepan hoopte op niets en verwachtte niets. Toen hij een kind was, waren zijn ouders meer dan eens van elkaar weggelopen en weer bij elkaar teruggekomen. En hij had de bittere kelk van een bedorven kindsheid tot op de bodem moeten uitdrinken. Hij woonde nu eens bij zijn vader, dan bij zijn moeder, verlangde afwisselend naar hem en naar haar en voelde zich nergens goed thuis. Hij was ooggetuige geweest van hun ruzies en botsingen, ja was er soms zelfs in betrokken geraakt en hij had het gevoel, dat het gezin aan een soort ziekte leed, waarover hij zich moest schamen en die voor vreemden verborgen moest blijven. Deze kindsheid zonder waarachtig thuis had op zijn gevoelige aard een onuitwisbaar stempel gedrukt, en toen al was hij begonnen lieden te haten, die families uit elkaar rukken zonder aan de kinderen te denken. Uit één stuk en onverbiddelijk voor zichzelf, behoorde hij tot de mensen, die zich niet de kleinste afwijking van hun overtuiging toestaan. Daarom had hij, toen Wasili, de vader van Awdotja's kinderen, naar huis teruggekomen was, geen poging gedaan Awdotja vast te houden. Niet uit zwakheid of gebrek aan liefde,

maar omdat hij er van overtuigd was, dat voor hem de weg naar het geluk met Awdotja een verboden weg was.

En ook nu, bij zijn ontmoeting met Awdotja, had hij geen ogenblik gedacht aan een nieuwe toenadering. Hij wilde alleen maar weten of ze nog aan hem dacht. Hoewel ze de vrouw van een ander was, bleef ze voor hem toch „zijn” Awdotja. Hij wilde zien en hij had het gezien, hij had het van haar gezicht, uit haar ogen gelezen, dat ze het stukje leven, dat ze met hem geleefd had, niet uit haar hart kon rukken en niet uit haar hart wilde rukken.

Ze hadden afscheid van elkaar genomen, en hij keek haar lang na.

Gedurende de rit naar huis was Awdotja stil en in gedachten verdiept. Met moeite trok het paardje de lompe boerenslee over de ontdooide weg. Op het langzame rythme van zijn stap trok het verleden dag voor dag aan Awdotja's gedachten voorbij.

Hoewel Stepan eenzaam was en er ziekelijk uitzag, terwijl Wasili in de bloei van zijn krachten en zijn successen stond, dacht Awdotja vol medelijden aan Wasili en vol dankbaarheid aan Stepan. Voor alles was ze hem dankbaar: Voor de dagen, die ze samen beleefd hadden, voor zijn terughoudendheid bij de ontmoeting van zoëven en voor zijn lange afscheidsblik. Altijd en overal wist hij de juiste houding te vinden en altijd was hij een voorbeeld van edelmoedig, verstandig en beheerst handelen. Hij scheen haar rijper en sterker toe dan anderen.

Als jong meisje was ze bij Wasili gekomen, maar niet hij, maar Stepan had de ware jeugd in zijn volle glans van liefde en blijdschap in haar opgewekt en met haar gedeeld. „Het is voorbij, maar ik heb het gehad, ik heb het gehad!” dacht ze, en ze was gelukkig in dat besef.

Het leven met Stepan trok aan haar voorbij: de lange winteravonden in huis, de opgeschrikte patrijs op het land bij de rivier, de ster, die uit de hemel schoot, en het geluk van veel vreudige dagen.

Ik heb het gehad! Het lot heeft niet gewild, dat wij bij elkaar bleven, maar Stepan en ik moeten er niet om treuren, dat het voorbij is, maar blij zijn dat we het gehad hebben! Misschien heb ik in die dagen wel kracht voor mijn hele leven opgedaan! En Stepan zal zijn weg ook nog wel vinden! Ook hij zal net als ik, een ander geluk vinden, maar daarbij mij niet vergeten!

Velden wisselden af met dorpen en de ene gedachte met de andere. Ze zag Wasili in gedachten voor zich, robust met zijn zwarte haardos, en zij dacht met een plotseling medelijden: Groot en grimmig ziet hij er uit, maar als je dieper kijkt, wat is hij dan nog een kind! Misschien is hij me juist zo dierbaar, omdat hij zowel mijn sterke man als mijn jongen is. En in het leven heeft hij niemand dan mij! Stjopa is sterker, die kan mij beter missen dan Wasja. Hij maakt zich vast ongerust, omdat ik naar het MTS ben gegaan. Dommerd! Denkt hij, dat ik nu van hem weg zal gaan? Wat geweest is, is geweest! Wat voorbij is, is voorbij! Ik bewaar het in mijn herinnering, ruk het niet uit mijn hart, maar in het leven bestaat er geen terug!

Bij haar thuiskomst zag ze, dat Wasili zich erg ongerust had gemaakt. Hij probeerde van haar gezicht af te lezen of ze Stepan gezien had en welke gevoelens die ontmoeting bij haar had opgewekt, of zijn gezinsgeluk door een nieuw gevaar werd bedreigd. Awdotja leek hem weker, stralender, tederder dan anders.

Hij was haar man, ja, en de vader van haar kinderen. Hij was haar oneindig dierbaar, en daarom wilde ze hem geruststellen en met hem de psychische rijkdom en overvloed, die ze in zich droeg, delen.

Door haar tederheid aangemoedigd, waagde Wasili het te vragen: „Heb je daarginder... Stepan ontmoet?”

„Ja zeker,” antwoordde ze rustig. „Hij heeft me de machines voor het grasland laten zien, Wasja. Maar je

hoeft je niet bezorgd te maken, hoor." Zij streelde hem liefderijk over zijn haar. „Daar is geen enkele reden voor, Wasja." En toen zij zag, dat zijn onrust nog niet geweken was, vond ze met haar zuivere intuïtie de woorden, die hem het best van al zouden geruststellen: „Toen ik in de slee zat, begon de kleine te trappelen! Dat rijden was zeker niet naar zijn zin! Het wordt vast een jongen, Wasja! Hij is zo eigenzinnig! Alles wijst er op, dat het een jongen wordt!"

Wasili dronk haar woorden in, keek in haar heldere en oprechte ogen en werd langzaam aan gerustgesteld.

Walentina kon even thuis zijn. De soep was al lang gaar, en de coteletjes waren uitgedroogd, maar Andrej kwam nog maar steeds niet. Walentina liep zich te verbijten. Ze drentelde van de ene kamer naar de andere, keek elk ogenblik op de klok en kon nergens haar aandacht bij bepalen.

Zij hadden er het hele jaar van gedroomd elkaar vaak en regelmatig te ontmoeten, maar ze hadden het er alle twee veel te druk voor. Het gebeurde soms, dat Andrej, door het verlangen naar zijn vrouw overweldigd, 's avonds naar de Eén-Mei-kolchos reed, en Walentina juist op tournee was. Dan joeg hij, op zoek naar zijn vrouw, door de nacht van dorp naar dorp door het hele gebied van de plaatselijke Sowjet, tot hij haar eindelijk, als zijn geduld uitgeput was, in een boerenhuis aantrof, waar ze overnachtte. Dan weer maakte Walentina zich met grote moeite voor een avond vrij en kwam ze uitgerekend net op het ogenblik thuis, dat hij dringend weg moest. Allebei verwensten ze hun nomaden bestaan en telden de uren en de minuten, die ze samen konden zijn.

„Moet ik werkelijk weer weg zonder hem gezien te hebben?" dacht Walentina terneergeslagen, terwijl ze door de kamer ijsbeerde. „De laatste keer was het precies

hetzelfde! Moet ik het altijd als een buitenkansje beschouwen om eens met mijn man te kunnen middageten?"

Hij kwam een half uur voordat zij weg moest. Hij zag er opgewekt uit en stralend van vergenoegdheid,

„Walja, liefste”, borrelde het op de drempel al over zijn lippen, „stel je voor hoe goed dat treft! Er zijn drie nieuwe agronomen aangekomen, waarvan één uit jullie Dorpssowjet! Een energieke jonge man, die jou uitstekend kan vervangen! En wat een gelukkig toeval: binnen twee maanden vertrekt Pawlitsjenko, de agronoom van de districtsafdeling! Daardoor komt er een plaats voor een agronoom in Oegreen vrij! We zullen eindelijk samen kunnen wonen!”

Ze was blij, maar ze voelde tegelijk allerlei bezwaren.

„Dat is werkelijk een geluk! Maar . . . de partijorganisatie . . . Aljosja's ultra-vroege . . . en de partijscholing? . . .”

„De leiding van de partijorganisatie kan Boejanow overnemen, voor de scholing kun je er heen gaan, en met de ultra-vroege zal de nieuwe agronoom zich belasten. Het lijkt wel of je helemaal niet blij bent!”

„Ja zeker, ik ben vreselijk blij, maar . . . het komt zo onverwacht!”

„Walja, we hoeven nu niet meer gescheiden te leven! De kolchos staat op poten, de partijorganisatie is versterkt, en er is een jonge agronoom aangekomen! Waarop zullen we nog wachten? We hebben lang genoeg als nomaden geleefd!”

„Dat is natuurlijk zo. Dat eeuwige heen en weer reizen hangt mij nog veel meer de keel uit dan jou, maar . . . misschien kunnen we tot de uitzaai wachten? . . . Ik wou . . .”

Hij bemerkte haar verwarring, lachte en plaagde schertsend: „Kijk mij eens aan, Walja! Ik ben al een oude man, kijk maar!”

Hij boog het hoofd en liet haar een lok haar zien met enige zilveren draden er in. „Heb je het gezien? Ja. Ik

ben al een grijsaard! Ik wil al dat mijn vrouw bij mij kwam zitten om mijn sokken te stoppen! En dat zal wel gauw het geval zijn! Wij zullen binnenkort samen leven als een normaal, huiselijk en bejaard echtpaar! We zullen thuis hokken, 's winters een patience leggen en 's zomers onze dahlia's begieten!"

Zo lachte en schertste hij, maar nauwelijks was Walentina vertrokken, of zijn vrolijkheid verdween.

Hij ijsbeerde door de lege kamers. De pas geverfde en geboende vloer glansde. Doordat Andrej en Walentina bijna nooit thuis waren, had de woning iets plechtig kils. Je voelde het gemis van gepraat en gelach, van een boek, dat op de divan was blijven liggen, en van een wollen omslagdoek over de leuning van een stoel!

„Zoëven was Walentina nog hier", troostte Andrej zichzelf. Maar het was een schrale troost. „We hebben niet eens de tijd gehad behoorlijk met elkaar te praten! Alles gaat in de haast! We hebben zoveel met elkaar te bespreken, dat we het in die enkele ogenblikken niet af kunnen doen! Zal ze nu eindelijk voor goed hier komen?"

Hij liep de kamer op en neer en wreef daarbij over zijn achterhoofd, want hij voelde de laatste tijd daar dikwijls een pijnlijk kloppen, dat hem uit de slaap hield en zijn werklust verminderde. De artsen schreven het aan oververmoeidheid toe.

„Die domme schedel doet me alweer pijn!" zo liep hij in gedachten op zijn achterhoofd te schelden, wreef er met zijn hand over en zei tegen zichzelf: „Nee, vriendje, je kunt nu niet ziek worden! Nee, niets aan te doen! En rust houden mag je ook niet. Eerst de uitzaai- en de oogst-campagne, dan kun je voor mijn part naar een dozijn sanatoria tegelijk gaan!"

Hij had wel het moeilijkste jaar van zijn leven voor de boeg. Onwillekeurig herinnerde hij zich het onderhoud van het vorig jaar in het gebieds-partijcomité.

Andrej was toen, nadat men hem in de landbouw-

afdeling van de Gebiedssowjet categorisch de middelen voor de bouw van een model-MTS had geweigerd, naar de eerste gebiedspartijsecretaris gegaan. Deze ontbood tegelijk met hem ook de leider van de landbouwafdeling. Andrej, verhit en kwaad, vast besloten om het geld voor een model-MTS tot iedere prijs los te krijgen, zat tegenover de evenwichtige, zelfvoldane leider van de landbouwafdeling Alexejew, in de werkkamer van de partijsecretaris.

„Uw argumenten?” vroeg deze, terwijl hij zijn rustige en aandachtige blik op Andrej vestigde.

„Mijn argumenten?” Andrej begreep, dat van de overredingskracht van zijn argumenten veel zou afhangen. Daarom antwoordde hij met een vastberadenheid en kalmte, die met zijn rood aangelopen gezicht en zijn toornig fonkelende ogen in flagrante tegenspraak waren: „Ik ben van mening, dat het juist bij ons, in Oegreen, noodzakelijk en mogelijk is een model-MTS te vestigen en ten volle te benutten. Dit district geldt al sinds jaren als het zwakste in de omgeving. De zwakste schakel in een keten moet, zoals bekend is, het meest versterkt worden. Daarop grond ik mijn oordeel, dat het noodzakelijk is, om juist bij ons een model-MTS in het leven te roepen en daar in de eerste plaats geld beschikbaar voor te stellen. Niettegenstaande zijn jarenlange achterstand heeft het Oegreense district de laatste maanden snelle voordeelingen gemaakt en in vele opzichten hogere prestaties geleverd dan districten, die tot dusver sterker waren. Daarmee motiveer ik dat ons district in staat en geschikt is zo'n MTS te stichten, het volledig te benutten en de economie van het district door ver doorgevoerde mechanisering op een hoger peil te brengen.”

„Uw argumenten?” vroeg de partijsecretaris, terwijl hij zich met dezelfde kalmte en ernst tot Alexejew richtte.

„De geldmiddelen voor de nieuwbouw zijn volgens het plan en over alle districten gelijkmatig verdeeld”, zei

Alexejew. „Ieder district heeft dringende behoeften en bijzondere noden. Kameraad Streltsov beziet de zaak niet van staatsstandpunt. Hij ziet het gebied niet in zijn geheel. Hij bekommert zich alleen om zijn Oegreense district.”

„De Partij heeft mij opdracht gegeven om het Oegreense district op te bouwen, en ik voer deze opdracht uit!” viel Andrej hem driftig in de rede. „Ik kan volstrekt niet inzien, dat het 't belang van de staat schade zou doen, wanneer men de zwakste schakel van een keten de meeste hulp biedt!”

Na een half uur beëindigde de gebieds-partijsecretaris het onderhoud met de woorden: „We zullen ons over de kwestie benaden. Morgen ontvangt U antwoord.”

De volgende dag was Andrej, maar nu alleen, in de werkkamer van de secretaris, die met zijn rustige stem tegen hem zei: „U kunt uw model-MTS bouwen. Wij geloven dat U de mogelijkheid hebt er werkelijk een model-station van te maken. Maar bent U zich bewust van de verantwoordelijkheid, die U daarmee op uw schouders laadt? U zult het grootste en het beste MTS van het gebied hebben. Het is ons er daarbij om te doen om binnen enkele jaren, tegen het tijdstip, waarop ook in andere districten zulke MTS-en worden gebouwd, over een leerzame werkervaring te beschikken wat betreft een verantwoord, kundig gebruik van een groot centraal punt voor de mechanisering van de landbouw. De betekenis van de opdracht, die wij U geven, rijkt ver uit buiten de kring van het district. Denkt U, dat U deze opdracht kunt volbrengen, zet U dan aan het werk. Zijn echter in uw district de mogelijkheden om hierin te slagen niet voorhanden, zegt U het mij dan openhartig.”

„Wij zullen het volbrengen”, had Andrej na een korte overweging geantwoord.

Andrej dacht over dit onderhoud na en liep, zonder het te merken, steeds sneller op en neer. Plotseling bleef

hij staan: „Wat loop ik toch te ijsberen! Is dit een moeilijke taak? Ja! Uitvoerbaar? Ja! Dan moet ik mijn gedachten dus concentreren, nadenken, concreet, precies en nauwkeurig! Orde scheppen in mijn gedachten.”

Moeilijkheden en hinderpalen waren er zoveel, dat het hem vaak toescheen of hij er in zou ondergaan, als in een moeras. Hij wilde zich de toekomst duidelijk voor ogen stellen, maar honderden onopgeloste vraagstukken stormden gelijktijdig op hem af en verwarden zijn gedachten.

„Het halve tractorenpark moet volkomen vernieuwd worden”, dacht hij. „Wysotski heeft de gemiddelde verloren tijd door panne en oponthoud over drie jaar berekend. Een astronomisch getal! Het kadervraagstuk! De behoefte van het MTS aan tractoristen is maar voor zeventig procent gedekt, en ook dat percentage bestaat grotendeels uit jonge, onervaren mensen. En onder die omstandigheden moet het MTS een voorbeeld zijn, moet het 't laagste percentage aan panne en oponthoud van het gebied hebben, de mechanisering van alle landarbeid het verst doorvoeren en het meest op de brandstof besparen!...”

„Daar loop ik alweer te ijsberen. Mijn zenuwen gaan met mij op de loop! Als Walentina er maar was! Wat doe ik hier ook rond te lopen! Ik ga maar liever naar het districts-comité! Daar kan ik beter werken!”

Hij sloeg de deur van zijn lege woning dicht en ging naar het partijcomité.

Twee weken later droeg Walentina de zaken over aan de nieuwe agronoom, nam afscheid van de Eén-Meismensen, zette haar koffers in de auto en reisde af.

„Naar huis!” dacht ze. „Eindelijk naar huis!”

Het viel haar zwaar afscheid te nemen van het werk, dat ze lief had gekregen, en van de mensen, die een

plaats in haar hart hadden verworven, maar het verheugde haar, dat haar lang gekoesterde droom van een normaal gezinsleven, zonder scheiding en heen en weer reizen, nu werkelijkheid ging worden.

Twee maanden lang zal ik thuis zitten, eten voor hem koken, alleen maar aan hem denken, alleen maar voor hem zorgen — en de hoofdzaak! — hem dag en nacht bij mij hebben!

„Eindelijk breng ik U voor goed naar Andrej Petrowitsj”, zei de chauffeur vrolijk. „Weet U, het hele district voelt met de partijsecretaris mee. Hij werkt als een uurwerk en dan komt hij thuis en hokt daar als een uil in zijn eentje! De arme kerel! Ik ben maar chauffeur, geen partijsecretaris, maar ik zou niet willen ruilen! Als ik na mijn werk thuiskom, dan staat alles voor me klaar. Mijn vrouw is blij, dat ik er ben, en het is: 'Wanetsjka' voor en 'Wanetsjka' na! Maar jullie, wat hebben jullie voor een leven? De ene per auto hierheen, de andere te paard daarheen!”

„We kunnen zelf nauwelijks wachten tot het zover is, Wanja. Waarachtig, vanaf de eerste dag van ons huwelijk zijn we telkens gescheiden geweest! Laten we even bij het MTS aanwippen. Prochartsjenko wil me spreken.”

Het MTS dook als altijd onverwacht uit de vreedzame velden op, als een eiland van menselijke bedrijvigheid.

Prochartsjenko kwam Walentina over het terrein tegemoet.

„Kom mee, kom mee, nichtje”, sprak hij geheimzinnig. „Ik zal je wat moois laten zien! Kom mee, gauw!”

„Wat wou je me laten zien, oom? Waar breng je me heen?”

Zonder te antwoorden liep Prochartsjenko met grote stappen het terrein over. Hij bracht haar achter de werkplaatsen, en daar, onder een nieuw afdak, zag Walentina vijftien spiksplinternieuwe tractoren staan. Ze stonden keurig op gelijke afstanden van elkaar, als voor een pa-

rade in het gelid, en alleen al daaraan kon men zien met hoeveel liefde ze waren ontvangen. Ze keken allemaal met hun schijnwerpers in de richting van de velden, als wachtten ze alleen maar op het signaal om er op los te gaan.

„Wat zeg je daarvan?” vroeg Prochartsjenko.

„Heerlijk!” antwoordde Walentina. „Wonderbaarlijk, oompje.”

„Kom mee!”

„Maar laat ze me nu toch eens even bekijken!”

„Kom mee, gauw!”

Hij bracht haar naar de bankwerkerij. Drie nieuwe boormachines en een nieuwe hydraulische pers stonden daar aan weerszijden van het brede middenpad.

„Is dat niet prachtig?” vroeg Prochartsjenko. „Waarachtig, als je me zou vragen, wat Prochartsjenko nu eigenlijk is, directeur van een MTS of van een fabriek, dan zou ik je eerlijk moeten antwoorden: Ik weet het zelf niet meer!” Met een breed gebaar wees hij op de machines: „Je reinste machinefabriek!”

Ze gingen verder naar de reparatie-afdeling. Een groep mensen, tractoristen of arbeiders, stond om een werktuigbank.

„Goeiendag, metaalbewerkers!” groette Prochartsjenko. „Wat is er voor moeilijkheid?”

„Wij weten niet hoe het met die nieuwe riemschijf van de ventilator moet”, antwoordde de mecaniciens.

Walentina luisterde toe. Haar vingers jeukten. Ze was geen specialist in de techniek en was daarom bijzonder trots op datgene wat ze van de techniek had opgestoken. In haar studententijd had ze een praktijkcursus gevolgd en toen juist dat soort riemschijven zien monteren. En nu wilde ze die kennis even luchten en zo door deze metaalbewerkers als een deskundige beschouwd worden.

„Ik heb in het MTS van Ljoebliino gezien, hoe dat soort riemschijven gemonteerd moet worden”, zei ze zelfverzekerd en begon het uit te leggen.

De mecanicien kwam bij haar staan. „Hoe dan? Hoe bedoelt U?”

Zij legde het nog eens uit.

„Daar zit wat in”, meende een arbeider. „Zullen we het proberen?”

Walentina was er graag bij gebleven om te zien of het met haar aanwijzingen werkelijk lukte, maar Prochartsjenko trok haar alweer ergens anders mee naar toe.

„Kom mee! Kom mee! Wat vind je hiervan?” Hij wees in het voorbijgaan op de tractoren.

„Stalen vogels!” riep Walentina verrukt. „Er wordt wel gezegd, dat ze log zijn, maar ik heb het gevoel, dat ze klaarstaan om weg te vliegen!”

Prochartsjenko knipoogde geamuseerd tegen haar.

„Juist! En ik geef het commando: klaar om te vliegen!”

Walentina begreep zijn bedekte toespeling niet.

Prochartsjenko bracht haar in de werkkamer van de chef-agronoom, drukte haar in een zetel en zei op een toon, alsof hij haar een geschenk overhandigde: „Ziezo, Waljoesjka, hier kom je te zitten!”

„Wat bedoelt U?” vroeg Walentina zonder te begrijpen, waar hij heen wilde.

„Wij hebben toestemming gekregen om een vakman in de zaadteelt aan te stellen. We hebben lang overwogen, wie daarvoor de meest geschikte persoon zou zijn, en zijn tot de slotsom gekomen, dat jij er het best voor geschikt bent. Je bent weliswaar nog jong en bovendien mijn nicht, maar je hebt een aardje naar je vaartje, je hebt Berjzow-bloed in je aderen! Je hebt ons vertrouwen, en dat je jong bent, is voor ons geen bezwaar! We hebben je dit hele jaar door geobserveerd en kunnen voor je instaan!”

Walentina lachte nerveus en een beetje angstig.

„Maar oom! Zo hals over kop...”

Hij liet haar niet uitspreken: „Heb je gezien, wat een

grandioos machinepark we hebben? Onze mensen ken je ook! Doe mee, nicht! We zullen met ons MTS spoedig naar de voorste plaats oprukken! Van alle velden halen we minstens twintig dubbele centenaars per hectare. Dat is ons doel!”

Walentina wilde hem in de rede vallen: „Nee, nee, oom! Maak me niet in de war! Beroof me niet van mijn gemoedsrust! Ik heb alles overwogen, en mijn besluit staat vast!” Maar Prochartsjenko liet haar niet aan het woord komen. Hij twijfelde geen ogenblik, dat zijn uitnodiging om in het MTS te komen werken voor haar een eer en een buitenkans was. Hij keek haar aan met de ogen van een weldoener en verwachtte een uitbarsting van geestdrift en woorden van dank.

Maar Walentina was verward en overrompeld. Dit hele reuzebedrijf — dozijnen tractoren, honderden mensen, duizenden hectaren land — allemaal in haar hand! Met Prochartsjenko samenwerken, van wie ze heel goed wist, wat voor man hij was, en zij was er ten volle van overtuigd, dat het MTS onder zijn leiding vroeger of later ongetwijfeld een model-MTS zou worden! Dat alles kwam zo onverwacht en was zo overweldigend, dat ze er duizelig van werd, dat ze onmiddellijk aan de slag zou willen gaan . . . of weglopen.

„Oom. . .”, bracht ze er eindelijk met moeite uit. „Ik wilde eigenlijk in Oegreen gaan werken. . .”

„En wat wou je daar doen?”

Die vraag bracht haar van haar stuk. „Inderdaad, wat zou ik daar moeten doen? Hier zijn tegen de honderd tractoren en maai-dorsmachines, een geweldige kracht! Waarom ben ik zo beteuterd? Wat moet ik zeggen? Wat moet ik antwoorden?”

„Wat zou je daar moeten doen?” herhaalde Prochartsjenko met nadruk.

„Ik wou in de landbouwafdeling van de Districts-Sowjet. . .”, begon ze besluiteloos.

„In de landbouwfafdeling! Als inspecteur werken, terwijl je zelf gezegd hebt, dat dat een overleefde categorie is! Terwijl hier... Maar kijk toch!”

En weer keek ze uit het raam en duizelde bij het zien van al die machines.

„Ik moet hier weg, zo gauw mogelijk weg!” dacht ze vertwijfeld. „Anders val ik waarachtig om! Ik sta al op het punt om 'ja' te zeggen! Als ik hier nog een kwartier zit, zal ik, domme gans, beslist 'ja' zeggen! En wat wordt er dan van Andrejka? En van ons huis? Weer gescheiden en een nomadenleven! Ach, alles leek zo mooi en vreedzaam, zo wel overwogen en vastgesteld! Alles leek zo prachtig! Waarom ben ik hier naar toe gegaan? Gauw weg van hier! Ik ben toch vreselijk dom en zwak van wil! Ik moet zien, dat ik gauw wegkom, zolang ik nog geen 'ja' gezegd heb!”

Ze wilde opstaan, maar op hetzelfde ogenblik trad de chef-mecanicien de kamer binnen.

„Walentina Alexejewna, het ziet er naar uit of het met die riemschijf in orde komt. Wacht U even, gaat U nog niet weg. Ik wou het U laten zien.”

Ze raakte met de mecanicien in gesprek. Prochar-tsjenko verdween intussen, terwijl enkele tractoristen de kamer binnenkwamen met de chef-agronoom en de voorzitter van een kolchos uit de buurt.

„Waarom geven ze Belawin een nieuwe tractor en moet ik me met die oude afjakkeren?” beklagde zich een kleine, magere tractorist bij de agronoom. „We hebben tegelijk twee even goede tractoren van de Charkow-fabriek gekregen. Hij heeft de zijne in de soep gereden! Die deugt alleen nog maar voor oudroest! Ik heb de mijne goed verzorgd, en nu geven ze hem een nieuwe, en ik moet met een oude werken! Waarom trekken ze hem voor? Omdat hij schreeuwen kan?”

„En jij denkt, dat jij altijd het beste moet hebben!” antwoordde Belawin, die ze wel kende. „Jij denkt, om-

dat ze in de krant over je geschreven hebben, dat je een halve god bent. Jij beeldt je te veel in, vrindje! De nieuwe tractoren zijn niet alleen voor jou!"

„Deze Belawin willen jullie een nieuwe tractor geven?" stootte Walentina op. Ze was geprikkeld over de gecompliceerde en onzekere positie, waarin ze zich bevond, en boos op zichzelf. Daardoor was ze veel heftiger. Ze ging vlak voor Belawin staan: „Jullie wilt hem een nieuwe tractor geven?! Bij iedere rit laat hij de lagere warm lopen, maar dat zou nog niet het ergste zijn! Hij is te lui om de olie en de benzine te filtreren. En hebben jullie gezien, hoe het met zijn tank gesteld is?" vroeg ze de agronoom. „Hebt U het niet gezien, nee? Maar ik wel! Zijn reservoir is zo lek als een mandje! Hele plassen benzine verliest hij! En hij is te lui, dat hij zich omkeert! Van de zomer heb ik op de akker nog tegen hem gezegd: 'Je benzine lekt weg.' En hij antwoordde me: 'Dat weet ik ook wel, zonder dat jij dat tegen me zegt.' Van alle tractoristen in de omtrek is hij de grootste prutser, die we hebben! Hoe kunnen jullie dan zo'n slordige vent een nieuwe tractor toevertrouwen?"

„Nu is het genoeg!" sprak Belawin dreigend.

Maar Walentina was niet meer te houden. Er viel een lok over haar gezicht, maar ze dacht er niet aan die onder haar muts te duwen. Ze schudde alleen maar heftig haar hoofd en vervolgde: „Lui, die zo met machines omgaan als Belawin, moesten ze voor de rechter slepen, in plaats van hen nieuwe tractoren toe te vertrouwen."

„Juist, juist!" viel de voorzitter van de kolchos haar bij. „En deze Belawin heeft het MTS uitgerekend bij onze kolchos ingedeeld! Ik bid en smeed U, geef ons Ogorodnikowa of Kiseljow! Maar ze willen niet bij mij werken, hebben ze gezegd! Stel je voor: ze willen niet! Waar blijft zo de discipline in het MTS?"

„Nu, U bent me ook een mooie!” viel Walentina tegen de voorzitter uit. „De tractoristen hebben gelijk, dat ze bij U niet willen werken! Ik ben van de zomer toevallig in jullie kolchos geweest. Ik kwam een huis binnen en zag twee benen onder de tafel uitsteken. 'Van wie zijn die benen?' heb ik gevraagd. 'Dat zijn de benen van de tractorist', kreeg ik ten antwoord. 'Hij is de tractorist van de nachtploeg en rust onder de tafel uit.' Dat noemen ze uitrusten! U hebt uw tractoristen ingekwartierd in een kamer, waar je je niet wenden of keren kunt. U hebt ze geen bed gegeven en geen eten! Ik ben toen naar U toegegaan! Maar U lag stomdronken op uw bed! Met uw laarzen aan! Weet U dat nog, of bent U dat vergeten? Ik had toen veel zin om U bij uw benen onder de tafel te slepen en de tractorist op uw bed te leggen! Ik had er alleen geen tijd voor.”

„Trek je van leer, Walentina Alexejewna?” klonk de vrolijke stem van Prochartsjenko. „Iedereen krijgt een lik uit de pan, niet? Kom, laten we eens gaan kijken hoe de riemschijf volgens jouw recept gemonteerd is.”

„Wat maak ik me daar voor een herrie? Als een kiviend viswijf!” schoot het Walentina door het hoofd. „Wat gaat mij dat eigenlijk allemaal aan? Is dat een manier om het werk in een nieuwe betrekking met een rel te beginnen? Maar wil ik dan toch beginnen? Dat is helemaal mijn bedoeling niet! Wat moet ik doen? Ik weet me geen raad!”

Ze wilde rustig radenken, maar ze kreeg er geen tijd voor.

„Heel blij U te zien, Walentina Alexejewna!” zei de chef-agronoom. „Neemt U plaats, alstublieft, waarom blijft U staan?”

Ze ging op een stoel tegenover de agronoom zitten en voelde zich bevangen als een schoolmeisje. Ze was ook nog een schoolmeisje, toen de agronoom Benjamin Iwanowitsj Wysotski al in het hele district in hoog aanzien

stond. In Oegreen stond zijn huis, omgeven door een sprookjesachtige tuin, en daarin groeiden een nieuw soort sappige pruimen, veelkleurige dahlia's en merkwaardige, gele, kleine tomaten, die aan druiven deden denken. Walentina was met andere Oegreense meisjes wel eens over de schutting geklommen om zich over die ongehoorde schatten te verbazen. De agronoom had de kinderen dan wel eens uitgenodigd en ze op pruimen en tomaten getraceerd. Toen al was hij, precies als nu, een correcte, altijd bedaarde man, met goedge, vermoeide ogen en grijzende slapen. De kleine Walentina had hem voor een wijze tovenaar gehouden en iets van die kinderlijke verering had ze nog voor hem in haar hart bewaard.

„Hij is nog altijd dezelfde”, dacht ze. „Bijna twintig jaar is dat nu geleden, en hij is haast niets veranderd. Hij heeft nog altijd hetzelfde peper-en-zout-kleurige, borstelig overeindstaande haar en zelfs dezelfde gestreepte blauwe das. Had ik in die dagen, toen ik bij hem over de schutting klom, ook maar kunnen dromen, dat ik eenmaal met hem zou samenwerken? Ach! Maar ik ga hier niet werken! Ik ga hier niet werken!”

„Herinnert U zich nog, dat ik over uw tuinschutting ben geklommen en U me op pruimen hebt getraceerd?” vroeg zij.

„Natuurlijk herinner ik me dat. U was een flink en handig meisje, met benen die altijd vol schrammen zaten.”

„Voor uw vrouw was ik bang. Ze penseelde mijn benen met jodium. Dat brandde ontzettend. Maar van U hield ik.”

„Aangenaam dat te horen!” sprak Wysotski. „Kijk eens met welke aangename herinneringen wij samen beginnen te werken!”

Walentina voelde zich meegesleept door een onweerstaanbare kracht, waarlegen ze zich vergeefs verzette.

„Ik zal in geen geval in het MTS kunnen komen wer-

ken...”, begon ze, maar de voorzitter van de kolchos viel haar in de rede: „Dus, hoe staat het met de extirpatie en met het eggen, Benjamin Iwanowitsj?”

„Wilt U onze plannen met me samen doorkijken, Walentina Alexejewna?” vroeg Wysotski. „Nu de nieuwe tractoren zijn aangekomen, moeten we de plannen herzien.”

Hij zag haar afwerend gebaar, maar ging onverstoord voort: „Nee, nee, geheel onafhankelijk van waar U gaat werken. Ik wilde alleen maar uw advies als collega.”

Hij zette Walentina de plannen uiteen: „In het bosloze Zuidelijke deel van het district wordt de bodem eerder warm dan in het Noordelijke. In verband daarmee heb ik een bepaalde tactiek voor de inzet van grote tractoren-formaties uitgewerkt, wanneer ik me zo mag uitdrukken.” Een glimlach gaf aan zijn woorden een gekscherende ondertoon. „Tijdens de eerste lentedagen zetten we de hoofdmacht van de tractoren in het Zuidelijke deel van het district in en daarna laten we ze langzamerhand naar het Noorden oprukken. Dit etappe-systeem biedt grote voordelen zowel voor de agronomische controle als voor de gehele technische hulp- en reparatiedienst. Hier ziet U de globale marsroute, waarlangs onze hoofdkrachten zullen opmarcheren.”

Hij reikte Walentina een stuk tekenpapier, waarop duidelijk de marsroute stond aangegeven. Hij was onmiskenbaar trots op zijn werk, en Walentina, die zich voorstelde hoe dozijnen tractoren van het Zuiden naar het Noorden oprukten, begreep die trots.

„Werkelijk, prachtig, Benjamin Iwanowitsj! Als een tankcolonne!”

Het deed hem zichtbaar genoeg, dat ze hem begreep. Hij glimlachte, en er kwamen twee diepe groeven in zijn ingevallen wangen. Hij legde het plan neer en zei: „Nu wil ik U nog iets interessants laten zien!” Met een

haast, die scherp afstak bij zijn gewone kalmte, tastte hij in zijn tafellade en haalde er twee zorgvuldig dichtgebonden mappen uit. „Hier heb ik het werk van het MTS van de drie laatste jaren geanalyseerd. Zonder te overdrijven kan ik zeggen, dat U in geen enkel MTS zo'n analyse zult vinden!”

Naar mate de glimmende vellen papier door haar vingers ritselden en de rijen getallen aan haar ogen voorbij trokken, verbaasde zij zich over de zorgvuldigheid, waarmee deze moeizame analyse was uitgevoerd, over de logica en de juistheid van de opzet.

„Hierin zijn de uren van stilstand van de machines geanalyseerd”, verklaarde Wysotski. „Iedere stilstand al naar dat zij veroorzaakt is door de schuld van het MTS of door de schuld van de kolchozen. En op grond van de stilstand is de kwaliteit van de verschillende merken tractoren geanalyseerd. Kijkt U maar eens hier: Stilstand door breuk van belangrijke onderdelen en door uitgesleten lagers.” Wysotski liet zich meeslepen. Hij glimlachte, fronste zijn voorhoofd en bewoog zijn wenkbrauwen, zodat de grijze haarborstels op zijn hoofd begonnen te dansen. Walentina kende van jongs af zijn gewoonte zijn voorhoofd te fronsen en zijn wenkbrauwen te bewegen, als hij in vuur raakte, en zij vond hem alleraardigst. Ook zijn glimlach beviel haar. Het was een brede en onbeholpen glimlach van een man, die zelden glimlacht. Je kon zien, dat zijn hart aan die vellen papier hing en dat hij blij was een gelegenheid te hebben om er over te praten.

„Kijk eens, Walentina Alexejewna, alleen op grond van deze cijfers kun je nauwkeurige en overtuigende, mathematisch gefundeerde gevolgtrekkingen maken over de kwaliteit van de verschillende merken tractoren, over de zwakke en kwetsbare onderdelen van ieder merk en meteen over de voordelen van elke bepaalde manier om de reparatie te organiseren.”

„Het interesseert me of de stilstand van de machines in hoofdzaak de schuld is van een bepaalde groep tractoristen of dat alle machines ongeveer evenveel stilstand hebben.”

„Om daarop te kunnen antwoorden hebben we de wiskunde niet nodig”, glimlachte Wysotski. „Wij weten allemaal, dat we goede en slechte tractoristen hebben.”

Walentina bestudeerde lange tijd aandachtig Wysotski's materiaal. Daarna ging ze met de mecaniciën naar de werkplaats en liet zich wijzen, hoe de nieuwe riemschijven gemonteerd werden. In verband hiermee sprak ze met de tractoristen. Allen behandelden haar als een lid van het collectief.

Ze reed pas weg, toen de chauffeur haar bijna smeekte: „Walentina Alexejewna, ik moest om drie uur in Oegreen zijn. Het Districtscomité heeft de wagen nodig, en het is al over vieren!”

„Dus over twee dagen neem je je plaats in?” vroeg Prochartsjenko op een toon alsof het al vast afgesproken was.

„Ze hebben me zonder mijn jawoord uitgehuwelijkt! Wat moet ik nu tegen Andrej zeggen?” antwoordde Walentina met een zucht, maar haar blik hing daarbij geboid aan de tractoren, die keurig in 't gelid onder het afdak stonden.

De auto vertrok. „Bij vijven!” bromde de chauffeur. „Andrej Petrowitsj zal me een behoorlijk standje geven. Hij verwachtte U om een uur of twaalf!”

„Dat heet nu een vrouw gaat naar huis... De echtgenote gaat naar haar man...”, dacht Walentina bedroefd. „Maar ik kan er nog over denken. Wat zal Andrejka zeggen? Waarom ben ik eigenlijk bij het MTS aangegaan! Een interessante analyse heeft Benjamin Iwanowitsj daar gemaakt. Die geeft te denken... Hoe zullen ze het met de tweede riemschijf klaarspelen? Met de

eerste ging het niet helemaal goed. Maar wat gaat het mij eigenlijk aan?"

Andrej zat thuis op haar te wachten. Hij sleepte eigenhandig haar koffers uit de auto, rende bezorgd en opgewonden heen en weer, dekte zelf de tafel en trok haar stoel bij.

„Nu, eindelijk, Walja! Zo zullen we nu iedere dag tegenover elkaar aan tafel zitten!"

Ze wist niet goed wat ze zeggen moest.

„Ik kan hem geen verdriet doen! Alle eetlust is me vergaan, ik krijg geen hap naar binnen! Nu, ik vertel hem gewoon over het MTS!"

„Weet je, Andrejka", begon ze op een overdreven luchthartige toon, „weet je waarom ik zo laat was? Ik heb me in het MTS laten ophouden. Enorm is het, vind je niet? Interessant is het! Is het niet waar?"

„En of!" gaf Andrej haar hartgrondig toe.

„Zie je... dat zeg ik ook... en je weet... een agroom, die van het MTS geïsoleerd is... dat is niet meer... dat is iets... verouderds... een overleefde categorie."

„Nu, nu, zo erg is het nu ook weer niet!"

„Ik ben er van overtuigd, dat Prochartsjenko het MTS in een jaar of twee tot een modelbedrijf zal opwerken!"

„Daar twijfelt geen sterveling aan! Binnen een jaar of twee zal Prochartsjenko 'Held van de Socialistische Arbeid' zijn!"

„Tenminste... als hij flinke medewerkers vind."

„Het nodige personeel is hem toegestaan. Hij zal wel geschikte helpers uitzoeken."

„Weet je, Andrej, dat ik besloten ben een van die helpers te worden?"

„Jij?!"

„Ja, ik! Kijk nu maar niet meteen zo treurig..."

Hij legde zijn lepel neer. Zijn gezicht werd onmiddelijk ernstig.

„Walja! Maar dat wordt dan weer hetzelfde leven van eindeloos heen en weer reizen.”

„Maar het MTS is dichterbij dan de kolchos.”

„Maar vijf kilometer.”

„Vijf kilometer, dat is veel.”

Zij vergaten het eten. Walentina liep op Andrej toe, legde haar arm om zijn schouders en ging op de leuning van zijn stoel zitten. Hij reageerde niet op haar liefkozing, wende zich af, en voor het eerst in haar leven zag ze hem geprikkeld.

„Je weet, Walja, dat ik geen kleinburger ben en geen philister. Toen het nodig was, heb ik je zelf naar de kolchos gestuurd, zonder aan jou of mezelf te denken. Maar nu? Wie heeft hier wat aan? Het MTS? Voor het MTS vinden we wel goeie agronomen! We hebben tegenwoordig een grote keus! Waartoe dan zo'n offer?”

„Dit is zeker geen offer; ik heb dit werk nodig.”

„Jij?”

„Ja.”

„Waarom?”

„Daarom! Omdat het precies het werk is, waarnaar ik aldoor gezocht heb! Tegen de honderd machines! Het grootste MTS in het gebied! Met zo een directeur als Prochartsjenko, met een chef-agronoom als Wysotski! Ze hebben mij, een jonge agronoom, voor het werk uitgenodigd! Is dat niet een eer voor mij? En dan die prachtige werkplaatsen! Die werktuigbanken!”

„Jij denkt aan de machines, maar je man verwaarloos je, Walja. Ik ben toch een levend mens?”

„Natuurlijk!”

Hij duwde haar handen weg, stond op, liep naar het andere eind van de kamer en knoopte omslachtig zijn jasje dicht. Daaraan merkte zij, dat hij geagiteerd was. In ogenblikken van opwinding zweeg hij, knoopte zijn jas dicht en kamde hij langzaam en zorgvuldig zijn haar.

„Zo dadelijk zal hij zijn kam uit zijn zak halen”, dacht ze vol medelijden en liefderijke spot. En waarachtig, hij haalde een kleine, groene kam te voorschijn en haalde die ijverig door zijn kroezig haar.

„Walja”, sprak hij, toen hij klaar was met kammen, „het komt me soms voor, dat je niet van mij houdt. Nee, niet dat je me niet liefhebt, dat is natuurlijk onzin, maar dat je te weinig van me houdt. Ik heb er in toegestemd uit elkaar te gaan, toen het noodzakelijk was, maar nu die noodzaak er niet is? Heb ik er recht op of niet om tien jaar na mijn huwelijk thuis te komen en mijn eigen vrouw thuis te vinden, mijn eigen vrouw, waarvan ik houd en waarnaar ik verlang? Je kunt zeggen, wat je wilt, maar ik heb de indruk, dat je nu egoïstisch bent en niet aan mij denkt! Ja! Je bent egoïstisch! Ja! Ik heb een moeilijk en beslissend jaar voor de boeg. Misschien wel het moeilijkste en beslissendste van mijn hele leven! Ik moet dit jaar of het district opwerken, zo dat het zich onder de beste kan plaatsen, of ik breek mijn woord als communist! Heb ik niet het recht om in zo'n bijzonder moeilijke periode tenminste een normaal gezinsleven te leiden en mijn vrouw om mij heen te hebben?”

„Andrejka, je praat als een echte philister!”

„Dat ontbrak er nog maar aan!” zei hij gekrenkt.

„Dank je wel, nu weet ik tenminste wat ik ben!”

Zij zag hoe zijn wangen en wenkbrauwen trilden en hoe zijn slapen zich tot aan de ooghoeken spanden. Hij ging naar zijn studeerkamer. Walentina ging even later naar hem toe. Hij stond met de rug naar haar toe bij zijn schrijftafel en rommelde in zijn papieren. Zijn hele houding, ja zelf de kruin van zijn haar drukte gekrentheid uit. Zij keek naar hem met de tedere superioriteit van een vrouw.

„Wat zijn het toch allemaal kinderen, zelfs de verstandigsten!” Weer legde ze de armen om zijn schouders.

„Liefste, het is toch dichtbij. We zullen altijd bij elkaar zijn. Ik zal iedere dag thuis komen. We zullen elkaar heel dikwijls zien.”

„De ervaring van het afgelopen jaar heeft ons geleerd, hoe 'heel dikwijls' we elkaar zien!”

„De ervaring van het afgelopen jaar heeft ons geleerd, hoe gelukkig we waren.”

Haar woorden ontroerden hem en, hoewel nog niet van harte, beantwoordde hij toch haar liefkozing door haar de hand te drukken.

„Andrejka, het werk daar zal zo'n elan hebben en zo belangrijk zijn, als ik nog nooit gedroomd heb! Dit is toch zo interessant voor mij!” Ze herinnerde zich de scène, die zich tussen hen had afgespeeld op de dag van haar aankomst in Oegreen, en zijn argumenten van toen en vervolgde olijk en met een verholen glimlach: „Liefste, waarom wil je dat niet begrijpen? Een afstand van een armzalige vijftien kilometer! En we hebben een auto ter beschikking! Waarom dan getreurd? Waarom dat alles meteen zo tragisch opnemen?”

Hij hoorde de listige ondertoon, keek haar aan, zag haar lachende, bruine ogen, herinnerde zich, dat hij diezelfde woorden een jaar geleden tegen haar gezegd had, en moest onwillekeurig glimlachen.

Teder, maar vast besloten maakte hij zich uit Walentina's omhelzing los en verdween in de slaapkamer. Zij bleef op de leuning van zijn stoel zitten en keek hem na. Hij maakte een vermoeide indruk en liep, zoals hij anders nooit deed, met een slepende gang. Voor het eerst in haar leven merkte zij aan zijn gang en houding een zekere overeenkomst op met haar schoonvader en voor de eerste maal kwam in haar de gedachte op, dat Andrej's jeugd niet zo onverwoestbaar kon zijn als het haar geschenen had. Zij zag de tijd naderen, waarop de mensen zouden ophouden zich over zijn jongensachtig uiterlijk te verwonderen. Door medelijden bevangen ging

ze hem na, de slaapkamer in. Hij lag met half gesloten ogen op de sofa. Zijn ergernis over haar plannen was nog niet verdwenen.

Van onder zijn neergeslagen wimpers observeerde hij Walentina. „Zij loopt rond, alsof er niets gebeurd is. Nu staat ze bij het boekenrek, zoekt een boek uit om te lezen en denkt er niet meer aan, dat ze mij verdriet heeft gedaan. Zij denkt alleen maar aan haar werk, aan het MTS, maar niet aan mij! Zij leeft haar eigen leven...”

Walentina had zich nooit veel gelegen laten liggen aan haar huishoudelijke plichten. Zij had steeds haar eigen wereld gehad. Andrej wist dat, en gewoonlijk verfriste hem de nabijheid van de bruisende, opwekkende wereld van Walentina. Maar vandaag voelde hij zich tekort gedaan. „Er zijn vrouwen, die opgaan in de man, van wie ze houden en met hem versmelten! Walja daarentegen gaat haar eigen weg. Wat kan ik er aan doen, als ik toch van haar houd? Ja, misschien juist daarom van haar houd? Daar is niets aan te doen. Ik hou van haar. Maar haar vragen om me te helpen, dat doe ik niet meer. Ik heb genoeg aan één gesprek zoals dat van vandaag!”

Andrej's moeder vertelde altijd met trots, dat de eerste zin, die haar kind gezegd had, uit twee woorden had bestaan: „Ik zelf”.

Deze eigenzinnige woorden hadden Andrej zijn hele leven door begeleid. En hij herhaalde ze nu, terwijl hij diep gekrenkt op de sofa lag.

„Alweer doet mijn achterhoofd pijn. Zou ik Walja vragen om de pyramidon uit de kast te halen? Nee, ik zal het zelf wel doen! Ik vind die dingen vlugger en waarom zou ik haar vertellen, dat ik hoofdpijn heb? Misschien gaat ze dan denken, dat ik haar medelijden wil opwekken.”

Hij stond op, nam een tablet in en zei opgewekt: „Walentinka, wil je met je boek naar de studeerkamer gaan; ik wou een uurtje slapen.”

DE METAALMANNEN

Walentina had kou gevat en moest een weekje thuis blijven. Andrej was bijna aldoor op reis, zodat ze elkan- der weinig zagen. Als ze met elkaar praatten, deden ze dat wel op de gewone vriendschappelijke, opgewekte toon, maar ze waren niet meer zoals vroeger één in denken en voelen. „Alles lijkt in orde, we maken grappen en lachen en houden van elkaar als altijd, maar er ontbreekt toch iets aan”, dacht Walentina.

Op een keer werd ze midden in de nacht wakker. An- drej's bed was leeg. In de keuken brandde licht. Er kwa- men vreemde geluiden uit die richting. Ze stond haastig op, sloeg, omdat ze in de haast haar ochtendjapon niet vinden kon, een laken om en liep op haar blote voeten naar de keuken. In zijn nachthemd en met een rijbroek er overheen en zijn blote voeten in overschoenen stond An- drej woedend lucht in een oude primus te pompen.

„Wat is er aan de hand, Andrejka, scheelt er wat aan? Ben je ziek?”

Zonder op te kijken prutste hij verder aan de primus.

„Ik kan niet slapen. Ik ga werken. Ik wou wat thee zetten, maar de elektrische kookplaat is stuk.”

Walentina wipte van haar ene blote voet op de andere op de ijskoude keukenvloer en staarde haar man verward aan.

In zijn sterke nek kwamen de spieren naar voren met blauwe schaduwen er tussen. Zijn anders zo vrolijke en blozende gezicht zag er verdrietig uit en had een vale kleur. De huid over zijn jukbenen was gespannen.

„Waarom heb je me niet wakker gemaakt?” Haar stem klonk dun en vol medelijden. „Laat mij toch thee voor je zetten. Ik kan dat beter dan jij! Laat me je helpen!”

„Ga maar slapen!”

Hij keek hardnekkig langs haar heen. Dat griede en verontrustte haar.

„Waarom wil je niet, dat ik je help?”

„Walja, ik heb je gevraagd om mij in mijn moeilijkheden te helpen... je hebt dat niet gewild... Thee kan ik ook zelf wel zetten...”

Hij pompte nog verwoeder aan de primus, gooide daarbij de theeketel om, het water morste op de brander, de vlam ging uit, en een stinkende rookwolk sloeg er af. Toen spoot een dunne straal petroleum omhoog. Zwijgend en makkend streek Andrej de ene lucifer na de andere, ze braken allemaal.

„Schold hij mij maar uit!” dacht Walentina. „Wat heeft dit allemaal te betekenen? We zijn toch niet echt boos op elkaar?” Ze ging op een krukje zitten en trok haar verkleumde benen op. „Ik wist niet, dat hij zo humeurig kon zijn. Hij voelt zich diep gekrenkt. Hij heeft geen blik voor me over... En zijn hals is zo dun geworden en zijn gang zo slepend. Alleen aan zijn kroeshaar herken ik mijn lieve Andrejka. Wat moet daarvan komen? Ik zou om niets, om niets ter wereld, ruzie met hem willen krijgen!”

„Naar de koekoek met dat werk in het MTS!” zei ze vastbesloten. „Je bent zo mager geworden, Andrejka, je ziet er zo bleek en verwilderd uit! Ik zal een licht baantje in Oegreen zoeken en verder voor jou zorgen! Toen ik in de Eén-Mei-kolchos woonde, heb ik helemaal niet begrepen, hoe moeilijk jij het hebt en hoe je je afjakkert.”

Hij keek haar van terzijde aan en begreep, dat ze er echt over in zat. Toen werd hij meteen vrolijker, ging naast haar zitten en nam haar hand.

„Walja, alleen maar dit jaar, alleen maar dit éne! Herinner je je nog hoe ik, dadelijk nadat ik het werk in het district had overgenomen, in het gebieds-partijcomité gezegd heb: Help me een model-MTS te stichten en ik zal het district opwerken! Ze hebben me geholpen. Het MTS

staat er! Nu moet dat als hefboom dienen om de hele economie van het district omhoog te werken. Zullen we dat klaarspelen? En hoe zullen we het klaarspelen? Er zijn een massa moeilijkheden! Ik kan er niet meer van slapen! Zodra ik in bed lig, spoken onophoudelijk al deze gedachten door mijn hoofd!”

Hij sprak hartstochtelijk en haastig, alsof de woorden sedert lange tijd lagen opgestapeld en naar een uitweg zochten. Walentina keek naar zijn smal geworden gezicht en zijn blote voeten in overschoenen, luisterde naar hem en spande zich in om niet alleen naar zijn woorden te luisteren, maar ook de diepere zin, die daarachter stak, te begrijpen.

„We hadden dertig machines, tegen het voorjaar zullen het er over de honderd zijn! Dat is toch een kwantiteit, die vast en zeker in een nieuwe kwaliteit moet omslaan! En deze nieuwe kwaliteit moeten we onder de knie krijgen! Weet je, ik geloof niet, dat ik aan het front of in mijn partisanenafdeling ooit in zo'n moeilijke positie heb verkeerd als nu! Er is gebrek aan kader, en de meeste machines zijn erg versleten. Het district was bijna tien jaar lang het zwakste van het hele gebied. Hoe maken we er een leidend district van?”

Half aangekleed zaten ze die nacht in de koude keuken en praatten zolang met elkaar, tot ze van de kou begonnen te rillen en eindelijk op het gelukkige idee kwamen het gesprek in de slaapkamer voort te zetten.

Nadat Andrej zijn hart helemaal had uitgestort, werd hij kalmer en viel in slaap, voor de eerste keer sedert een week sliep hij met zijn gezicht tegen de schouder van zijn vrouw. Maar nu kon Walentina, geschrokken als ze was van zijn heftige woorden en van zijn ongewone nervositeit, lange tijd de slaap niet vatten.

Ze verroerde zich niet uit angst, dat ze hem wakker zou maken, hoewel ze er behoefte aan had hem iets te zeggen om het weer goed te maken.

De volgende dag hielp ze ijverig het dagmeisje bij het koken van het middageten. Ze maakte Andrej's lievelingskostjes klaar en deed haar best om zich het recept te herinneren van de wonderbaarlijke Goerjebrei, die in het hospitaal aan de zwakste patienten werd voorgezet. „Honing, melk, griesmeel, aloësap, en nog iets erg voedzaams... O ja, eieren! En dan nog vitaminen en druivensuiker...”, overlegde ze. „Bovendien moet ik in het ziekenhuis een goed middel tegen hoofdpijn vragen. Als Andrej maar niet instort en in de drukste tijd ziek wordt! Wat zag hij er vannacht uit! Mager en bleek. Ik heb hem nog nooit zo gezien!”

Haar fantasie speelde haar na die opwindende nacht zo parten, dat ze stom verbaasd was Andrej gezond en opgewekt te zien thuishkomen. Hij zag er helemaal niet naar uit, dat hij ieder ogenblik zou kunnen instorten of naar bed zou moeten. Blozend, vrolijk en energiek kwam hij met haastige stappen de kamer binnen, keek met grote ogen naar de Goerjebrei, streek door een onvoorzichtige beweging de hoofdpijn-tabletten van de tafel en begon, zonder ze weer op te rapen, meteen druk te vertellen: „Je had moeten horen, Walja, wat er bij mij daarnet voor een heftige discussie was! Wysotski bracht me een omvangrijk memorandum. Hij beweert, dat het werkplan voor het MTS, dat Prochartsjenko en Roebanow hebben opgesteld, overdreven en niet aan de werkelijkheid aangepast is. Prochartsjenko geeft hem geen voetbreed toe. Zé hebben zich in mijn werkkamer hees geschreeuwd.”

„Waarom ben je dan zo vergenoegd? Ben je daar dan blij om?”

„Blij? Nee! Dat is niet het juiste woord. Maar weet je... Hoe moet ik het je uitleggen?... Ergens in een hoek van mijn brein zat twijfel verborgen, ik voelde me onzeker, tot op het ogenblik, dat ik op tegenstand stuitte. Begrijp je: toen Wysotski het éne argument na het andere aanvoerde, werd mij plotseling alles duidelijk! Ik

wist meteen wat mij te doen stond. . . Hij heeft me geholpen, ja, geholpen heeft hij me, zonder dat het zijn bedoeling was. Ik kan niet zeggen op welke manier hij mij geholpen heeft, maar geholpen heeft hij me."

Walentina begreep Andrej beter dan hij zelf. Hij had een vechtersnatuur en vergat, nu hij op taaie tegenstand was gestuit, dadelijk al het andere: vermoeidheid, ziekte, zijn eigen onrust. . . Hij voelde zich weer best, opgewekt, gelukkig en zeker van zichzelf. Opgewonden vertelde hij van de strijd tussen Wysotski en Prochartsjenko. Door zijn opvallende verandering opgelucht, bedwong Walentina met moeite de lust om van tafel op te staan, Andrej te omhelzen en hem te vertellen hoe ongerust ze zich over hem gemaakt had. Maar hij scheen dat alles helemaal vergeten te zijn.

„Zwaai niet zo met je vork, Andrejka, je morst op het tafellaken”, zei ze met een stem, die gedempt klonk door ingehouden tederheid. „Zeg me liever, wat je nu van plan bent te gaan doen.”

Hij kneep zijn ogen toe, zodat zijn gezicht de vrolijk verbeterde uitdrukking kreeg, die Walentina zo vertrouwd was.

„We zullen het partij-actief bij elkaar roepen; Wysotski moet zijn standpunt voor een groter publiek verdedigen!”

„Maar waarom dan?” vroeg Walentina ongerust. „Hij is een geacht man en een briljant spreker. Waarom zou je hem de gelegenheid geven in het openbaar een verkeerd standpunt te propageren? Dat is toch onverstandig, het is eenvoudig onzinnig!”

„Oho!” lachte Andrej. Hij trok daarbij de wenkbrauwen op en keek zijn vrouw van terzijde met een spottende glimlach aan.

„Wat bedoel je met dat 'oho'? Wat denk je er mee te bereiken, als je hem in het openbaar laat spreken? Waarom wil je me dat niet uitleggen?”

Met een resoluut gebaar trok hij haar naar zich toe en lachte haar overmoedig in haar gezicht uit.

„Waarom zou ik het je uitleggen? Jij bent toch mijn verstandige vrouw? Jij begrijpt toch alles veel eerder dan ik?”

Hoe Walentina ook aandrong, ze kon geen enkel ernstig woord uit hem krijgen. Hij plaagde haar, hield haar voor de mal en scheepte haar met grappen af. Hij had zijn vaste en veerkrachtige loop herwonnen, lachte en was in zo'n opgewekte en strijdlustige stemming, als ze hem graag zag.

De vergadering van het partij-actief had twee dagen later plaats. Andrej had besloten, die niet in het gebouw van het districts-partijcomité te houden, maar in het MTS.

Walentina kwam een paar uur voor het begin van de vergadering, want ze wilde de plannen bestuderen en met de mensen praten. Ze zag er tegen op Wysotski te ontmoeten. Ze koesterde voor hem al sinds jaren een grote achting, die voor haar een lieve en onontbeerlijke gewoonte geworden was. Wysotski keerde zich tegen Andrej en Prochartsjenko en tegen de politieke adjunct-directeur. Walentina was er van overtuigd, dat deze drie mensen zich niet konden vergissen, maar ook Wysotski had haar vertrouwen. Zij was bang, dat een ontmoeting met hem pijnlijk zou zijn. Maar alles verliep vlot. Zichtbaar blij over haar komst, bracht hij haar in zijn kleine werkkamer, bood haar een fauteuil aan en begon driftig tegen haar te praten: „Goed, dat U voor het begin van de vergadering bent gekomen! Ik wou dat U grondig kennis nam van mijn gegevens! Andrej Petrowitsj heeft mijn grootste liefde en achting, maar hij is zo'n waaghals. Hij is gewoon onder andere verhoudingen te wer-

ken. Hij kent onze omgeving niet! Oegreen is niet de Koeban! Bossen zijn geen steppen!"

Wysotski's mager gezicht was zo donker gebruind, alsof de zon eens en voor altijd zijn huid gelooid had. Zijn strenge, borstelige wenkbrauwen, waarvan men niet wist of ze grijs of verbleekt waren, vormden als het ware een tegenwicht tegen zijn al te goedge en dromerige blik. Ongeveer twintig jaar geleden had Wysotski op de school, die Walentina bezocht, les gegeven in de natuurlijke historie. Sedert dien kende ze zijn gewoonte zijn wenkbrauwen grimmig over zijn lachende ogen te fronsen, wanneer hij het nodig vond de kinderen zijn strengheid te tonen. Walentina hield van haar oude leraar, maar ze hield ook van Andrej en Prochartsjenko.

„De zwarte grond van de Koebansteppen en de ashoudende en houtachtige leembodem van Oegreen!" vervolgde Wysotski, met een als van pijn verwrongen gezicht. „De lange, warme zomer van de Koeban en het gure weer hier in het Noorden! Kun je dan de werkmethoden van de Koeban zo maar mechanisch naar het district van Oegreen overbrengen? Ik ken ieder heuveltje in onze venen. Ik herinner me nog iedere donderbui, die in de laatste dertig jaar Oegreen heeft geteisterd! Ik zie duidelijk, dat we een fout begaan! Onze fout kan zich noodlottig wreken op de economie van het hele district en op de welstand van duizende mensen... Zou ik anders zo heftig van leer trekken, twisten, memoranda schrijven, met het hoofd tegen de muur lopen? Hier zijn mijn gegevens. Ik moet gaan, maar blijft U alsjeblieft hier en leest U alles door. U bent agronoom en kent de verhoudingen hier. Dat zal U helpen de weg te vinden!"

Walentina verdiepte zich in de lectuur. Voor haar lag een dikke foliant, een omvangrijk, moeizaam samengesteld werk, een nauwkeurig verslag van al het werk in het MTS van de laatste drie jaar. Met verbazingwekkende

nauwkeurigheid waren hier de maandelijks planvervullingen en het brandstofverbruik verwerkt. Er was berekend hoeveel uren de machines onnodig hadden stilgestaan, hoeveel tijd de reparatie van een of ander belangrijk onderdeel het bedrijf had gekost en ook waren alle meteorologische waarnemingen van drie jaren vastgelegd. Zo zorgvuldig en liefderijk kon alleen maar iemand alles berekenen en tegen elkaar afwegen, die tijd noch inspanning spaarde, omdat hij helemaal in zijn werk opging. De grondigheid van de analyse kon niet anders dan bewondering wekken. Met zorg doorbladerde Walentina de vellen papier met de accurate rijen cijfers. Bijna twee uur zat ze helemaal alleen in de kleine werkkamer van de agronoom. Hoe verder ze in het manuscript kwam, hoe bedrukker ze zich voelde.

De tabellen, statistieken en getallen onthulden genadeloos een werkelijk weinig opwekkend beeld. Versleten machines, een tekort aan tractoristen, koud en regenachtig voorjaarsweer, vroege en regenachtige herfsten, die het noodzakelijk maakten de werkzaamheden op het land zo snel mogelijk af te doen. Dit alles was op de vellen papier in beknopte vorm vastgelegd. De moeilijkheden, die in het praktische werk toevalligheden leken, werden door dit overzicht een dreigende wetmatigheid. „Daar kun je je ogen niet voor sluiten, dat mag je niet onopgemerkt laten”, dacht Walentina en bestudeerde opnieuw de bladeren, die ze al gelezen had. „Heeft Andrej zich hierin niet verdiept en er niet over nagedacht?”

Zij voelde, dat de getallen haar hypnotiseerden, stond op, liep van de tafel weg en ging op de vensterbank zitten.

„Het is allemaal veel erger dan ik dacht!”

Door het raam zag Walentina het grote terrein van het MTS, de machines, die onder het afdak stonden, en de mensen, die opgewekt en ijverig bezig waren. Wat ze daar zag, greep haar aan en stelde haar langzamerhand

gerust. Nastja Ogorodnikowa liep met energieke stappen door de werkplaats.

„Maar daar heb je onze Nastja Ogorodnikowa!” dacht Walentina. „Waarom weerspiegelt zich haar werk niet in de getallen? Er zijn hele brigades, die de normen overtroffen hebben. Er zijn spiksplinternieuwe maai-dorsmachines en tractoren, die gedurende de laatste zomer zonder een enkele breuk of panne gewerkt hebben. In het MTS zijn ze voorhanden, waarom ontbreken ze dan in de analyse? Waarom zijn daarin alle topprestaties in de gemiddelden weggewerkt? Als je die niet uit laat komen in de berekeningen, ontstaat er inderdaad een troosteloos geheel! Maar als je ze op de voorgrond stelt, als je ze als uitgangspunt neemt voor je plannen en maatregelen?...”

Die rijen getallen, zoals ze daar netjes in mappen opgeborgen, liefdevol en geduldig aan elkaar geregen waren, leken haar plotseling beperkt en krachteloos. Zij bevatten een fout, die je op het eerste gezicht niet zag, maar die het omvangrijke en moeizame werk waardeloos maakte. Walentina kreeg opeens een vaag medelijden met Wysotski.

Voor de vergadering was de grote machinehal, waar tegen de vijftig machines stonden, vrijgemaakt en ingericht. De gladde houten blokken van de vloer, de pas getimmerde planken en nieuwe werkbanken langs de fris gewitte muren, alles was brandhelder, alles glansde in de schuine lichtzuilen van de zonnengloed, die door de grote ramen naar binnen viel. Woorden en stappen weergalmden als in de bergen, de boslucht van het verse hout vermengde zich met de oliegeur van het metaal, en op de goudgele planken langs de muren blonken in staal en nikkel de onderdelen van de machines.

In het midden van de machinehal stonden banken. Links en rechts daarvan, als een erewacht, een aantal tractoren. Aan beide zijden van de kleine geïmproviseer-

de tribune verhieven zich steenrode maai-dorsmachines. Voor het werk onder de vrije hemel geschapen, maakten de machines onder het dak van de hal in de nabijheid van de banken en tafels een bijzonder zware en massieve indruk.

„Een waar paleis!” zei Oegarow, terwijl hij in de machinehal rondkeek. „En wat is dat?” Hij wees met het hoofd op de maai-dorsmachines. „Hebben ze die misschien in het presidium gekozen?”

„Dat zijn onze hoofdverslaggevers!” lachte Roebanow.

Hij was een pezige zuiderling met een donker, scherpgetekend gezicht en zo beweeglijk, dat hij op verschillende plaatsen tegelijk scheen op te duiken.

Oorspronkelijk staalgieter uit het Donetzbekken, had hij, na zijn verwonding in de oorlog, zijn verwanten in Oegreen opgezocht om bij hen wat op te knappen, was zich toen al gauw gaan vervelen en had, zoals hij het uitdrukte, een hartstocht voor het MTS opgevat. Zijn benoeming tot politiek-adjunct-directeur volgde als het ware vanzelf. Hij was het ook, die voor de arbeidskrachten in het MTS de bijnaam „metaalmannen” had uitgevonden, die zich snel in het district verspreid had.

„Nu, hoe staat het er mee, Kostja?” vroeg Andrej hem. Hij wilde weten, welke indruk het nieuwe MTS op de kolchosboeren maakte.

Roebanow begreep dadelijk de bedoeling van deze korte vraag.

„Ze hebben belangstelling...”

De mensen, die voor de vergadering uit alle delen van het district bij elkaar gekomen waren, hadden grote belangstelling voor alles — de tractoren, de maai-dorsmachines, de werkplaatsen, de werkbanken en het tankstation met de zilvergrijze olie- en benzinehouders. Door de buitengewone omstandigheden, waaronder ze opgeroepen waren, en de ernst van het vraagstuk, dat op-

gelost moest worden, waren de gemoederen opgewonden. Iedereen wist van het meningsverschil tussen Wysotski en Prochartsjenko. Beiden hadden hun aanhangers, en overal stonden nu mensen levendig te disculeren.

In één van deze groepen voerde Wasili het hoogste woord. Hij viel terstond op door zijn reuzegestalte en luide stem. De mensen omringden hem, omdat in het hele district de snelle opgang van de Eén-Mei-kolchos bekend was en de algemene nieuwsgierigheid en achtting voor de voorzitter had gewekt. Wasili was zich van zijn nieuw aanzien in het district bewust en uitte zich voorzichtig, maar zelfverzekerd.

„Prochartsjenko wil alle oude brigades opheffen en de oude tractoristen met de nieuwe laten samenwerken. Dat kan zijn nut hebben, maar het kan ook schaden. Ik spreek uit eigen ervaring. Ik heb indertijd acht jaar lang in een brigade gewerkt. Als het toen iemand was ingevallen ons uit elkaar te halen, dan hadden we het tot de Minister toe hoger op gezocht. Tegenwoordig zijn er in het MTS in elk geval zes sterke brigades. Als je die opheft, dan ben je ze kwijt. Hier is grote voorzichtigheid op zijn plaats. Het oude vernietigen is niet moeilijk, je kunt vlug de boel in de war sturen, maar wat is er het resultaat van?”

Niet ver van Wasili stond Stepan met een paar tractoristen. Hij was nog magerder en bleker dan vroeger. Het besef van eigen geluk en welstand wekte in Wasili een gevoel van medelijden op met de overwonnen rivaal en de wens zijn grootmoedigheid te tonen.

„Wat is jouw mening, Stepan Nikitiitsj?” vroeg hij met vriendelijke superioriteit. „Ik zeg dat we zes sterke brigades hebben en als je die stukmaakt, dan heb je ook die niet meer.”

Stepan antwoordde zacht en als met tegenzin: „Wat zijn nu zes brigades? De hele oude werkmethode moet je onderste boven gooien.”

„Belawin zal nooit op het peil van Ogorodnikowa komen”, redeneerde Wasili kalm met zijn luide stem verder. „Ik ben zelf tractorist geweest en weet heel goed, wat het zeggen wil honderd en twintig procent van de norm te halen! En ook mij is het niet iedere maand gelukt, hoewel ik aan de spits marcheerde. Maar het beloven en het niet halen, daarmee breng je de kolchos in moeilijkheden! Wij weten, wat het is als de een de verantwoordelijkheid op de ander afschuift! De mensen zullen alles aan het MTS overlaten en zelf geen maatregelen nemen!”

Stepan zweeg en nam Wasili verstolen van terzijde op. Iedere intonatie, ieder gebaar van Wasili merkte hij scherp op. Hij leed er zwaar onder te moeten toegeven, dat Wasili beter was dan hij, al was het dan ook alleen maar uiterlijk. Maar vermoedelijk zou hij er toch nog meer onder geleden hebben, als hij tot de overtuiging was gekomen, dat Awdotja's man haar niet waardig was.

De zelfverzekerde, van kracht overvloeiende reus Wasili leek Stepan een geluksvogel, die alles goed afgaat en die zijn eigen geluk niet eens op prijs weet te stellen. Bij het horen van zijn luide en vrolijke stem kromp Stepans hart samen. „Hier staat hij, en Awdotja wacht op hem en zal hem vanavond op de drempel van hun huis begroeten en...” Hij wendde zich snel af en ging naar het tegenovergestelde eind van de machinehal.

Wasili had de pijnlijke trek op Stepans gezicht opgemerkt en ook gezien, dat hij plotseling was weggegaan, alsof hij op de vlucht geslagen was, maar hij dacht er niet verder over na en liet zich geen seconde van zijn onderwerp afbrengen.

„Natuurlijk heb ik ook wel eens botsingen met Benjamin Iwanowitsj gehad”, vervolgde hij. „Wat gebeurt er niet allemaal in de opwindning van het werk? Maar dat moet ik ronduit zeggen: Ik respecteer hem, omdat hij niet van holle woorden houdt.”

Wasili had altijd achting gehad voor Wysotski om zijn gezond oordeel en zijn voorzichtigheid, maar nu was hij nog in zijn achting gestegen door de vastberaden vrijmoedigheid, waarmee hij zijn standpunt tegenover alle leidende figuren uit het district verdedigde.

Velen deelden Wasili's mening. In iedere hoek ontbrandden debatten, en ieders verwachting was gespannen op de botsing, die in de vergadering moest plaats vinden.

Wysotski kwam de machinehal binnen. Hij liep met de grote, vaste en wat zware passen van een man, die aan lange en vermoeiende marsen gewend is. Hij werd dadelijk het middelpunt van welwillende aandacht. Terwijl hij de begroetingen beantwoordde, dacht hij: „Als ik zelf niet overtuigend kan bewijzen, dat ik gelijk heb, dan zullen er wel mensen zijn, die me bijspringen!”

Walentina wilde op hem toelopen om voor de vergadering openhartig met hem te praten, maar er stonden veel mensen om hem heen, en ze bleef zitten. Door het lawaai drong de vrolijke stem van haar man tot haar door.

Als steeds op kritieke ogenblikken, was Andrej in een uitstekend humeur en straalde hij van geluk en drang tot daden. Hij praatte, lachte, schertste en luisterde aandachtig naar de gesprekken, die om hem heengonsden, om de algemene stemming te peilen. En dit alles verhinderde hem niet in het denken, integendeel, het versnelde en verhelderde de loop van zijn gedachten.

„Wysotski is opgewonden, maar onverzettelijk. Hij is omringd door mensen. Hij staat niet alleen in zijn dwalingen. Nu ja, anders zou de vergadering ook geen zin hebben. Waar het oude afgebroken moet worden, ondervindt men altijd tegenstand. Dat is dialectiek!”

Hij zag de reuzengestalte van Wasili, hoorde zijn woorden en observeerde hem met bijzondere aandacht. Voor de vergadering had hij geen tijd gehad om met Wasili te spreken, maar hij kende zowel zijn wantrou-

wen in alles, wat hij niet zelf geprobeerd had, als zijn bekwaamheid om, wanneer hij eenmaal dat ongeloof overwonnen had, de nieuwe zaak met al zijn elan en temperament aan te pakken.

„Als hij er eenmaal voor gewonnen is, als hij begrijpt waar het om gaat, dan vat hij vuur en zal een van de beste voorvechters van de vernieuwing zijn.”

In de mensenmassa onderscheidde Andrej de gezichten van zijn medewerkers uit het districts-partijcomité. Hij zag Loekjanows gele tint en fonkelende blik en het goedmoedig en bijziend knipogen van Wolgin. Als altijd begreep Wolgin hem het best van allen, merkte zijn onrust op, die hij zelfs voor zichzelf verborg, kwam op hem af en sprak halfluid:

„Alles zal van een leien dakje gaan, Petrowitsj. We hebben de zaak met de mensen grondig doorgenomen. Maak je maar geen zorgen!”

„Zie ik daarnaar uit?” lachte Andrej onbekommerd, terwijl hij vol erkentelijkheid en hoogachting dacht: „Daaraan herken je de partij-veteraan! Hij kijkt door je heen!”

Eindelijk waren allen aanwezig. De machinehal was overvol. De mensen zaten niet alleen op de banken, maar ook rondom op de treeplanken en de stuurstoelen van de machines.

De arbeiders van het MTS vormden een groep apart en vielen dadelijk op. Velen kwamen zo van hun werk en droegen nog hun uniforme werkpakken. Ze voelden zich hier thuis, gesticuleerden ongedwongener, schertsten luider en lachten eendrachtiger dan de anderen.

Roebanow opende de vergadering en gaf Andrej het woord.

„Kameraden!” begon deze. „We hebben in het verleden op verschillende plaatsen vergaderd, in het districts-partijcomité, op de kolchoskantoren, in de veldkampen, ja zelfs in de boerderijen. Maar voor de eerste keer in de

geschiedenis van ons district vergaderen de akkerbouwers en de ploegers niet in het districts-partijcomité en ook niet in het kolchoskantoor of in een veldkamp om over de oogst te spreken, maar in een machinehal, in de grote en goed ingerichte montagehal, die het tegen iedere fabriek kan opnemen. Het is geen toeval, dat wij de vergadering juist hier belegd hebben. De kracht, die wij geschapen hebben, kan iedereen met eigen ogen aanschouwen en met eigen handen betasten. Moge deze dag tot onderpand worden van de onverbrekelijke, veeleisende vriendschap tussen de kolchosleden en de arbeiders van het MTS, tot een keerpunt in het leven van ons district."

Andrej zweeg even en liet zijn blik over de aanwezigen en over de grote, ruime werkhal gaan. Hij zag krachtige gestalten, die als in hun eigen dorp op de banken en de machines zaten, blauwe werkpakken, karakteristieke, manlijke gezichten en donkerbruine handen.

„Metaalmannen," vervolgde hij, „zo worden de arbeiders van het MTS schertsend in het district genoemd. Maar deze naam legt verplichtingen op, zelis als hij voor de grap gebruikt wordt. In de Martin-oven wordt de smelttijd van het staal naar uren en minuten berekend. In de grote bedrijven wordt het tempo van de lopende band naar minuten en seconden gemeeten. Het MTS is zo'n bedrijf op het platte land. We moeten niet alleen de inzet van talrijke machines regelen, maar ook in de algemene organisatie van het werk in de landbouw een nieuwe stijl invoeren. Over het plan voor de reorganisatie van het MTS zal Prochartsjenko verslag uitbrengen. Er is een tweede, een door Wysotski uitgewerkte variant op dit plan. Benjamin Iwanowitsj zal ons zijn inzichten uiteenzetten. Luister aandachtig naar beide sprekers. Wij moeten alles overleggen, zonder ons te overhaasten, en een beslissing nemen, die stevig gegrondvest is."

Andrej's woorden bereidden de mensen op iets ernstigs voor. De veelkoppige vergadering verstarde in afwachting. Prochartsjenko ging naar het spreekgestoelte. In de stilte hoorde je duidelijk zijn schreden op de houten vloer.

Een meester in vertrouwelijke discussies in kleine kring, verloor hij, zodra hij op het podium stond, zijn goedmoedige humor, zijn slagvaardigheid, zijn frisheid en directheid van spreken. Dan verviel hij in een bureaucratische en dorre stijl. Andrej wist dit wel, maar had toch niet zo'n droge en vervelende toespraak verwacht.

„Een beetje levendiger! Je bederft alles! Je hebt een prachtig plan uitgewerkt, je hebt in mijn werkkamer gepraat als Cicero zelf en nu. . . Ja, het was fout om Prochartsjenko als eerste en voornaamste spreker aan te wijzen”, verweet Andrej in gedachte Prochartsjenko en zichzelf. Maar Prochartsjenko mocht nog zo vervelend spreken, allen luisterden aandachtig. Wat hij zei, was gewichtig en weldoordacht. Bovendien kenden de mensen hem goed. Twee jaar was hij nu werkzaam als directeur. In die tijd had hij het nieuwe MTS opgebouwd en ingericht, en er stonden veel grote prestaties achter zijn droge woorden en verleenden die kracht en gewicht.

Punt voor punt ontvouwde hij voor de vergadering het plan voor de nieuwe organisatie van het werk: Iedere tractoristenbrigade moet met een bepaalde akkerbouwbrigade samenwerken, van het ploegen tot het binnenhalen van de oogst. Beloning van het werk afhankelijk van de oogstopbrengst. Invoering van een tijdschema. Wedijver en nauwer contact tussen de kolchosboeren en tractoristen. Nieuwe indeling van de tractoristenbrigades en het plaatsen van jonge tractoristen tussen de oude en ervarenen.

In het bijzonder sloegen bij de vergadering de getallen van het jaarproductieplan in, die Prochartsjenko in

enkele korte zinnen samenvatte: „Het plan, dat ons door het gebied is voorgelegd, voorziet in het mechaniseren van zeventig procent van alle landwerk. Wij stellen een tegenplan op en beogen dit jaar negentig procent van het werk te mechaniseren. Maar dit plan zullen we alleen kunnen verwezenlijken, wanneer iedere tractorist zijn norm voor honderd en twintig procent vervult.”

Er ging als het ware een windvlaag door de rijen. De toehoorders spraken opgewonden door elkaar.

„Afgelopen jaar kwam het voor, dat de tractoren dagen lang stilstonden, en nu ineens honderd twintig procent!”

„Verleden jaar hadden we zo'n MTS nog niet!”

„De helft van de tractoren zijn oude rammelkasten! Geen machines, maar oudroest!”

„Daartegenover is de andere helft spiksplinternieuw!”

„Plannen maken is makkelijk! . . .”

Op de voorste bank zat Wysotski. De blik van zijn koele, grijze ogen was vast. Van de naburige bank boog iemand zich naar hem over en fluisterde hem iets in het oor. De mensen daaromheen hoorden het, sommige met zichtbaar genoeg, andere met twijfel. Wysotski schudde het hoofd en trok zijn schouders op, alsof hij zeggen wilde: „Wat kan ik daartegen doen? Ik heb er voor gewaarschuwd!”

Te midden van de algemene opwinding bewaarde alleen Andrej zijn kalmte.

Ook ten opzichte van Wysotski scheen hij niet opgewonden, verontrust of geprikkeld te zijn. De overtuiging, waarmee de oude chef-agronoom zijn opvatting verdedigde, dwong hem onwillekeurig respect af. Hij keek hem seconden lang nieuwsgierig en doordringend aan. Deze diepe blik van de partijsecretaris alarmeerde Wysotski. „Begint hij te begrijpen, dat ik gelijk heb? Of . . . heeft hij soms medelijden met mij?”

De opwinding van de vergadering sloeg over op Wa-

lentina. „Je moet de mensen meeslepen, maar Prochartsjenko heeft vast niemand meegesleept! Integendeel, hij heeft de mensen afgekoeld, hen aan het twijfelen gebracht!”

Prochartsjenko eindigde en ging aan de bestuurstafel zitten, zichtbaar terneergeslagen over zijn mislukking.

„Op een begrafenis moet jij spreken!” fluisterde Andrej geërgerd, terwijl hij zich naar hem overboog.

Prochartsjenko veegde het zweet van zijn kale hoofd en maakte een verlegen gebaar, alsof hij zeggen wilde: „Het spijt me! Ik weet zelf niet hoe het komt!”

Wolgin, die er naast zat, mengde zich fluisterend in het gesprek: „Het gaat niet om een mooie redevoering. Het plan is goed, en de mensen weten nu, waar het om gaat. Je had moeten horen hoe hij tijdens de schaft met de arbeiders van de machinehal heeft gesproken...”

Roebanow gaf het woord aan Wysotski.

Zo gauw deze achter de lessenaar stond, viel er een gespannen stilte over de machinehal. De jukbeenderen van de chef-agronoom staken nog scherper naar voren dan anders, de rimpels van zijn donker gebeitste huid groeven zich nog dieper in de magere wangen, en de lichte wenkbrauwen hingen nog dieper over zijn ogen. Zijn stem klonk dof.

„Ik werk dertig jaar in dit district en voor het tweede jaar in het MTS! Ik heb de diepte van de eerste voren achter de eerste tractor van Oegreen opgemeten. Ik heb de werking van de eerste zaaimachine met tractie, die er in het district gebruikt is, gecontroleerd. Niet uit zucht tot pralen herinner ik daaraan. Ik wou er alleen maar mee zeggen, dat ik nooit een tegenstander van de mechanisering ben geweest en nooit afwijzend heb gestaan tegenover progressieve methoden. Waarom voel ik mij dan nu genoopt tegen dit mooie plan, dat Prochartsjenko heeft uitgewerkt en de partijleiding heeft bekrachtigd, in het geweer te komen?”

Hij zweeg even, alsof hij, nu hij aan de hoofdzaak toe was, van opwinding niet verder spreken kon. Toen hij zweeg, werd het nog stiller in de hal. Hij herstelde zich en vervolgde: „En ook dit zeg ik niet om te pralen, dat wel niemand het district en het MTS zo goed kent als ik. Ik ken de grond, het klimaat, de machines. Ik ken de geschiedenis van het district en de geschiedenis van het MTS. Ik ken iedere kolchosvoorzitter en iedere tractorist, die in ons district gewerkt heeft. Je kunt de arhoudende en hou'achtige bodem van Oegreen niet vergelijken met de zwarte aarde van de Koeban en de werkmethoden van de Koeban niet zonder meer naar Oegreen overbrengen. Zoals het nu staat met ons tractorenpark en met ons kader, is het onmogelijk met de machines van het MTS negentig procent van alle landarbeid te verrichten. Zo iets beloven en niet kunnen volbrengen betekent de kolchozen om de tuin leiden en de uitzaai in gevaar brengen. De kolchozen zullen hun productieplannen op de plannen van het MTS afstemmen, en als het MTS zijn contracten niet nakomt, moeten de kolchozen midden in het werk hun plannen herzien, en dat betekent, dat de uitzaai te lang duurt en honderden centenaars van de aanstaande oogst verloren gaan. Laat iedereen er aan denken, wat er gebeurt, als de machines niet op tijd komen! Wachten, nervositeit, warboel. Dat leidt niet alleen tot verlies van koren, maar tevens tot desorganisatie van het kolchoswerk. Ieder, die zich duidelijk voor ogen stelt, welke practische gevolgen een fout in het MTS-plan heeft, zal begrijpen, dat ik gelijk heb!”

Hij sprak zo overtuigend, dat Walentina dacht: „Hij vangt zelfs mij! Je moet naar hem luisteren of je wilt of niet! Waarom toch heeft Andrej deze vergadering uitgebreed? Waarom heeft hij Wysotski de mogelijkheid gegeven zijn schadelijke ideeën voor een grote kring voor te dragen en te verdedigen? Het was voldoende geweest

ze in een bureau-zitting van het districts-partijcomité te bespreken."

Ze keek boos naar haar man en schold hem in stilte uit: „Ik heb het je toch gezegd, ik heb je toch gewaarschuwd! Maar jij wou niet luisteren! Jij had de lucht gekregen van een vechtpartij, en daar ben je dol op! Als jij maar plukharen kunt! Net een kleine jongen, op mijn erewoord!" Ze ergerde zich groen en geel over hem, maar hij zat aan de bestuurstafel, keek haar kant niet uit en verroerde zich niet.

Logisch en onwankelbaar weerlegde Wysotski alle argumenten van Prochartsjenko, en hoe langer Walentina naar hem luisterde, hoe meer haar onrust en geprikkeldheid stegen.

„We hebben zes goede tractoristenbrigades", sprak Wysotski. „Dat zijn onze steunpilaren. We hebben ze in de loop van anderhalf jaar opgekweekt. Deze brigades opheffen, ze vernietigen en de productieve tractoristen over jonge en zwakke brigades verdelen, dat betekent met eigen hand zijn hoofdkracht vernietigen. Dat kan ik niet toelaten. Voor mij zou het net zijn of ik bomen moest vellen, die ik met eigen hand geplant had!"

„Wat zegt hij daar?" dacht Walentina. „Begrijpt hij werkelijk niet, hoe vals en schadelijk het is, wat hij zegt?"

Spoorloos verdween het medelijden, dat zij voor het openen van de vergadering voor hem gekoesterd had. In de plaats daarvan trad toornige geprikkeldheid. „Waarom is Andrej zo gelaten? Hij heeft ons die kool gestoofd en nu zit hij daar zonder een spier te trekken!"

„In ons district", vervolgde Wysotski met toenemende vastheid en zekerheid, „treedt vanwege de bossen en de heuvels de rijptijd van de bodem en van de cultures zeer onregelmatig in. De late, koude lente en de vroege, regenachtige herfst dwingen ons de tijden voor de uitzaai

en voor het binnenhalen van de oogst maximaal te bekorten. Wij leven hier niet in de Koeban, waar je morgen kunt binnenhalen, wat je vandaag niet klaargekregen hebt. Wat wij vandaag niet kunnen binnenhalen, is de volgende dag meestal verregend, en vele centenaars koren gaan verloren. Dat is de oorzaak, waarom de in de Koeban in praktijk gebrachte inzet van vaste tractoristenbrigades op bepaalde akkersectoren bij ons een noodlottige uitwerking zal hebben. Wij moeten de mogelijkheid houden vrij te kunnen manoeuvreren, om onze hoofdkrachten daarheen te zenden, waar op het gegeven ogenblik het koren rijp is. Zonder dat gaat het bij ons niet, dat bewijst mijn langjarige ervaring!"

„Je mag het principe van de vaste toewijzing niet tot in het absurde doorvoeren!" riep Walentina daartegen in. „Geen mens kan verbieden tractoren van één sector, die nog niet rijp is, over te brengen naar een andere, die al wel rijp is!"

„In theorie is dat juist, maar in de praktijk zal het de leiding van het MTS heel moeilijk vallen tractoren van een 'eigen' sector naar een 'vreemde' over te brengen."

„Bent U bang voor moeilijkheden?" viel Walentina hem weer in de rede. Andrej hief even het hoofd op en keek strak naar haar, alsof hij zich een idee vormde van haar optreden voor de vergadering en in gedachte de betekenis er van afwoog.

Wysotski fronste zijn borstelige wenkbrauwen en sprak zacht: „Ik ben nog nooit voor moeilijkheden bang geweest. Dat kunnen ze me allerminst verwijten."

„Juist!" ging een instemmend geroep door de hal.

„De helft van onze machines is erg versleten", ging Wysotski onverstoort verder. „De helft van de tractoristen komt regelrecht uit de schoolbanken, en zelfs van die hebben we er niet genoeg. Verleden jaar maakte

het stilstaan van de machines, door de meest uiteenlopende technische storingen, achtentwintig procent van de arbeidstijd uit. Alleen motor-panne al veroorzaakte gedurende het seizoen ongeveer drie duizend uren stilstand. Daar mag ik m'n ogen niet voor sluiten! Ik ben derhalve van mening, dat de plannen van het MTS opgeblazen zijn en dat men, wanneer men op grond van die plannen contracten afsluit met de kolchozen, een fout begaat, die het hele district duur te staan kan komen."

Op het eerste gezicht leken zijn argumenten juist en onweerlegbaar, en dat ergerde Walentina het meest en ze was tegelijkertijd bedroefd en boos.

„Hoe kan hij dat nu zeggen?" dacht zij. „Hij is toch een verstandig en goed mens! Geen woord over het prachtige werk en de topprestaties, over de nieuwe machines! Geen blik in de toekomst! Hij heeft zijn ogen op zijn rug, hij ziet alleen het verleden! Nee, Andrej had gelijk, duizendmaal gelijk, toen hij hem dwong voor een breed forum te spreken! Niet uit vechtlust komt het hier tot een gevecht! Er worden hier inzichten onthuld, die zo schadelijk en aanstekelijk zijn, dat je ze in geen geval in het verborgen mag laten doorwoekeren. Je moet ze aan het daglicht brengen en uitroeien! Blijft er ook maar één steen over van dit gebouw, dat Wysotski met zulk een bekwaamheid en moeite heeft opgericht, dan zullen alle mensen over die steen struikelen."

Ze zag hoe Wasili aandachtig naar de agronoom luisterde en instemmend knikte en evenals heel wat anderen zich door hem liet meeslepen.

„Ik weet werkelijk niet meer of hij een goed of een slecht mens is. Ik weet alleen maar dit ene, dat hij nu schadelijk is. En ik wil nu niets goeds van hem denken, ik wil nu alleen maar woedend op hem zijn, zo woedend als op een vijand, om datgene, wat hij zegt, grondig onschadelijk te maken!"

Nauwelijks was Wysotski geëindigd of Walentina

vroeg het woord. Haar grijze bontmutsje scheef op haar hoofd, haar wangen rozig, de bevende bovenlip opgetrokken, verscheen ze onverwacht op de catheder.

Andrej herkende zijn vrouw niet meer. Hij had haar wel boos gezien, maar nog nooit zo woedend.

Met een losse blik voor haar ogen de hele zaal als in een nevel op, een nevel waarin alleen Wysotski's donker gezicht duidelijk te zien was. Zonder op de andere mensen te letten, sprak zij alleen tegen Wysotski. Het was een vertrouwelijk gesprek onder vier ogen, ondanks de tegenwoordigheid van zoveel mensen.

„Ik was uw leerlinge. U hebt als eerste de wens in mij doen opkomen om agronoom te worden. Hoe vaak heb ik op de hoge school niet gedacht: Word zo'n agronoom als Benjamin Iwanowitsj! Juist daarom kan ik vandaag niet rustig spreken! Alles wat U hier gezegd hebt, was naar de vorm juist, maar naar de inhoud vals! Het was een zeer schadelijke leugen, omdat die onder de schijn van de strijd voor de waarheid werd geüit, omdat verouderde inzichten met behulp van progressief klinkende woorden werden verdedigd!”

Wysotski wankelde, alsof hij een slag in zijn gezicht had gekregen. Een golf van lawaai liep door de hal.

„Wat doe ik eigenlijk!” schoot het Walentina door het hoofd. „Daar voor me zit toch een oude man? En hij is het toch, Benjamin Iwanowitsj? Waarom ben ik zo hard tegen hem? Maar ik kan niet anders!”

„Benjamin Iwanowitsj”, sprak ze medelijdend en boos tegelijk, „ik houd veel van U! Mijn hele leven lang heb ik van U gehouden, maar ik kan vandaag niet anders spreken. U keert U tegen de reorganisatie van de brigades! U houdt vast aan een paar sterke oude brigades. Maar beschouwt U het als normaal, dat bij U bijvoorbeeld Nastja Ogorodnikowa tot op de huidige dag eenvoudig als tractoriste werkzaam is? Zou zij niet in staat zijn een brigade te leiden en aan de jonge krach-

ten haar ervaring mee te delen? Op het eerste gezicht klinkt uw eis om de sterke brigades te behouden verstandig, maar in werkelijkheid beperkt hij de mogelijkheid van uitgroei van elke mens afzonderlijk en van het MTS als geheel. Daarom is die eis in werkelijkheid schadelijk! Waarom begrijpt U dat niet?"

Zij staarde diep de grote ruimte in. De machinehal was nu niet meer in een nevel opgelost. Ze onderscheidde gestalten, gezichten en ogen. Haar blik viel op Wasili. Hij scheen ernstig na te denken.

„Heb ik geen gelijk, kameraden?" Walentina richtte zich tot de vergadering.

„Ja!" antwoordden een paar stemmen.

Wasili zweeg en verroerde zich niet.

„Verder. Benjamin Iwanowitsj is tegen de samenkoppeling van bepaalde tractoristenbrigades met bepaalde akkerbouwbrigades, omdat die koppeling zogenaamd de geschiktheid om te manoeuvreren benadeeld. Het is ongetwijfeld een mooi gezicht, wanneer hele colonnes grote aggregaten van de Zuidelijke steppenkolchozen van het district naar de Noordelijke bosgrondkolchozen rollen. Maar zulk een manoeuvre kan ook geschieden, zonder dat je van die koppeling afziet. Het is heel goed mogelijk, dat een Zuidelijke brigade, die al met de uitzaai beginnen kan, tijdelijk hulp krijgt van een Noordelijke, die op zijn eigen land nog niet voort kan. Dit alles kan men organiseren als men de krachten niet spaart, als men het goed overlegt, als men aan het verantwoordelijkheidsbesef van de mensen gelooft en aan hun bereidheid elkaar te helpen! Je moet alleen maar het principe van de verantwoordelijkheid voor de eigen sector op de juiste manier met het principe van wederzijdse hulp verbinden. En natuurlijk moet je de tractorbrigades voor goed op grote grondobjecten inzetten, waar ze zich volledig ontvouwen kunnen!" Walentina zweeg om adem te scheppen. De eerste hitte, haar eerste overschuimende boosheid

was bedaard. Ze merkte, dat velen haar al met duidelijke instemming aankeken.

Ze dronk een slok water en keek naar Andrej. Verheugd keek hij voortdurend naar haar. Trots lag er in zijn blik en een zwijgende aanmoediging: „Goed zo, Walja! Trek al je registers open! Ik heb altijd geweten, dat ik op kritieke ogenblikken op je rekenen kon!”

„U heeft ons van de brigades van Belawin, van Lapin en van Gromow verteld, die voortdurend hun norm niet halen. Steunend op hun slechte prestaties hebt U zich op het standpunt gesteld, dat het onmogelijk is het plan te overtreffen. Maar ik begrijp niet hoe men mensen, die, zoals Nastja Ogorodnikowa, Sintsow, Jablonew en andere van onze duizenders, in één seizoen over de duizend hectaren hebben geploegd en de norm twee-, drie- en viermaal hebben overtroffen, buiten beschouwing kan laten. Dat begrijp ik eenvoudig niet! Een manier van denken, waarbij Belawin als uitgangspunt wordt genomen en Nastja Ogorodnikowa daarentegen als lucht wordt beschouwd, is mij volkomen onbegrijpelijk. Ik heb vandaag uw memorandum en uw analyse van het werk in het MTS van de laatste jaren gelezen. De ervaringen met de beste brigades werden daarin nauwelijks aangeroerd, en geen woord, letterlijk geen woord is er besteed aan de vraag, hoe men hun ervaringen moet doorgeven! Waarom hebt U dat verzuimd? Hoe kan iemand zo'n fout maken?”

Wysotski hief het hoofd op. Zijn vroegere leerling behandelde hem als een schooljongen en ging hem in aanwezigheid van veel mensen als een examiner onverbiddelijk met netelige vragen te lijf. En opgewonden als een schooljongen antwoordde hij van zijn plaats af: „Ik ben Nastja Ogorodnikowa niet stilzwijgend voorbijgegaan en ik heb me niet op Belawin georiënteerd! Ik heb de doorsneegetallen van meerdere jaren berekend!”

Walentina pareerde onmiddellijk de slag: „Maar zich

op doorsneegetallen oriënteren betekent hetzelfde als van te voren zeggen, dat de prestaties van de besten door de nalatigheid van de slechtsten waardeloos zijn gemaakt en te niet gedaan!"

„Zullen de dagdieven zich nog langer achter ons verschuilen?" galmde de klinkende altstem van Nastja Ogorodnikowa door de hele hal.

„Het gebeurt soms dat de oude vorm tot een hinderenis voor de opkomst van de nieuwe inhoud wordt. Zo komt het ook voor, dat de oude ervaring de nieuwe in de weg staat. Dat, Benjamin Iwanowitsj, is juist met U het geval! Ik begrijp natuurlijk, hoe zwaar het U valt de brigades te vernietigen, die U met zoveel liefde hebt opgekweekt, en de methoden op te geven, die U met zoveel liefde hebt ingevoerd. En U valt dat bijzonder zwaar, omdat U alles met liefde hebt gedaan. En nu moet U uzelf voorbij streven! Maar U zult het toch moeten doen! Straks zullen onze oude, beste tractoristen het woord nemen en zelf zeggen of ze de leiding van de nieuwe brigades op zich willen nemen. Straks zullen onze jonge tractoristen spreken en hun mening geven of zij top-arbeiders willen worden of niet. Ieder van hen zal vandaag zijn beslissing nemen of hij voorwaarts wil gaan en ons MTS en het hele district op een hoger plan wil brengen!"

Walentina keerde onder luide bijval naar haar plaats terug, terwijl Nastja Ogorodnikowa al naar voren liep. Verweerd, groot en statig ging zij daar als een vrouw uit één stuk. Zij klom niet op de catheder, maar bleef naast de eerste bank bij een maai-dorsmachine staan.

„Ik houd er niet van om voor brigadier te spelen... Ik houd er van met eigen handen het stuurrad te voeren. Een mooier werk bestaat er voor mij niet en kan er ook niet bestaan. Maar als het om ons hele district gaat, zal ik niet vragen, wat ik zelf 'prettig' of 'niet prettig' vind. Ik neem vrijwillig de leiding van een jeugdbrigade op

me en verplicht me iedereen zo op te leiden, als ze mij opgeleid hebben, en de norm van de hele brigade tot niet minder dan honderdvijftig procent op te voeren!”

Andrej klapte in de handen, en alle aanwezigen slo-ten zich bij hem aan. Toen het stormachtige applaus was afgeëbd, legde Nastja haar grote hand op het gladde metaal van de maai-dorsmachine en zei, alsof ze een eed aflegde: „Mijn woord is mij heilig! Woord voor woord geldt onverbrekkelijk als staal op staal mijn belofte: Ik zal met mijn jeugdbrigade honderdvijftig procent van de norm bij goede en uitstekende kwaliteit van het werk vervullen. Alleen om één ding moet ik verzoeken. Deel mijn brigade voor het hele seizoen bij de akkers van de Eén-Mei-kolchos in, waar ik al lange tijd werk. Ik maak Wasili Koezjmitsj Bortnikow er opmerkzaam op, dat we als een uurwerk zullen werken, maar ook bij de kolchos niets door de vingers zullen zien! Voor het voltallige partij-actief waarschuw ik hem vooruit: Wasili Koezjmitsj, doe je best! Ik zal persoonlijk bij je komen en alles controleren, zaaigoed en trekkrachten zo goed als mest-stoffen!”

„En ik zal persoonlijk elk schroefje van je tractoren controleren!” antwoordde Wasili opgewekt.

Walentina's en Nastja's toespraken hadden hem in vuur en vlam gezet. Hij kon en mocht niet bij anderen achterblijven. Hij had altijd tot de besten behoord, en het gevoel in de voorste gelederen te marcheren was hem tot een levensbehoefte geworden. De reorganisatie van de brigades leek hem nu niet meer ontoelaatbaar en het overtreffen van de norm door het volledige MTS niet meer onmogelijk. Hij overzag alle moeilijkheden, die nog te wachten stonden, maar hij was niet meer vervuld van twijfel, maar van de ongeduldige wens alle moeilijke- den het hoofd te bieden en ze tot iedere prijs te overwin- nen en zichzelf en anderen opnieuw te bewijzen, waartoe Wasili Bortnikow in staat was. Het hart van de oud-

tractorist roerde zich in hem en hij kon niet anders, hij moest de uitdaging van Nastja aannemen.

„Ik ben zelf tractorist geweest”, klonk zijn vrolijke bas. „Er ontgaat niets aan mijn ogen, ik zal alles controleren!”

„Aha!” dacht Andrej vergenoegd. „De oude houwdegen — onze ataman!”

„Alsjeblieft!” liet Nastja zich horen. „Daar zijn we niet bang voor! Wij zeggen nog 'Dank je wel' als je het doet!”

„Bravo!” riep Stepan halfluid, maar duidelijk hoorbaar.

Ook Andrej ontging die uitroep niet. Hij liet er meteen op volgen: „Wij verzoeken Stepan Nikititsj, onze nieuwe mecanicien en vroeger een van onze beste tractoristen, een paar woorden te zeggen! En bij deze gelegenheid willen wij ook uitdrukking geven aan onze vreugde hem weer bij ons in het district te zien!”

Hij klapte in zijn handen, en de bijval plantte zich door de hele hal voort.

Stepan, wiens gezicht plotseling kleur kreeg, ging door de klappende rijen naar de catheder. Na een afwezigheid van een jaar was hij enkele weken geleden in het district teruggekomen, zodat het hem uitermate veel plezier deed te zien, hoe welkom hij hier was. De vereenzaaming en bitterheid, die na zijn scheiding van Awdotja steeds nog aan hem knaagden, maakte, dat hij de vriendschap en de warmte van de mensen om hem heen dubbel op prijs stelde. De woorden van de districtspartijsecretaris en de luidruchtige begroeting van de partij-activisten troffen hem diep.

„Nu ja, kameraden”, begon hij met zijn doffe, zachte stem. „Ik heb met mijn tractor het dubbele van de norm gehaald en ik houd me niet voor beter dan anderen. Wat ik kan, speelt, denk ik, iedereen wel klaar. Je moet het de mensen natuurlijk leren. En de brigades moet je na-

tuurlijk reorganiseren. Dat heeft Nastja heel juist gezegd. Maar ik wou Benjamin Iwanowitsj een voorbeeld geven, wat de geschiktheid om te manoeuvreren betreft."

Wysotski trok het hoofd dieper tussen zijn schouders en balde zijn handen, die op zijn knieën lagen, tot vuisten.

Walentina's optreden had hem niet verwonderd. Hij was er op voorbereid geweest, dat ze hem zou tegen spreken. Alleen de onverwachte scherpte van haar woorden had hem pijnlijk getroffen.

Het had hem bedroefd, wat Nastja gezegd had, de beste tractoriste van het MTS. En nu zelfs ook nog Stepan, die door een oude vriendschapsband en door overeenstemming in karakter met hem verbonden was, nog begon, wankelde de grond onder zijn voeten.

„Ik neem als voorbeeld de kolchos De Lichtende Weg", ging Stepan verder. „Verleden jaar heeft bij hen één brigade geploegd, een tweede de grond geëxtirpeerd en een derde gezaaid. En als je daar nu het land bekijkt, dan zie je niets dan onkruid! Het onkruid zit zo taai in de grond, dat je het niet kwijt kunt raken, als je het land niet met machines te lijf gaat. Maar welke tractorist krijg je daarvoor? Ze hebben een ware onkruidkwekerij aangelegd en een centraal punt geschapen, dat alle kolchozen van onkruid voorziet. En er is niemand, die je voor dat schandaal ter verantwoording kunt roepen. Dat heet dan manoeuvreerbaarheid! Deze leidt tot onverantwoordelijkheid en verhindert dat de kolchosboeren en tractoristen werkelijk goed en nauw samenwerken. In diezelfde kolchos werd dit voorjaar geploegd, en de zomervore zag er uit, dat een buitenstaander er zich zelfs voor schaamde, als hij het zag. Ik heb met de voorzitter gepraat. 'Hoe werken bij jullie de tractoristen?' heb ik hem gevraagd. 'We hebben geen klagen', heeft hij geantwoord. Hoe komt het dat hij zo toegeeflijk is? heb ik toen gedacht. De volgende dag ontmoette ik onze jongens, en

toen gingen me de ogen open. De voorzitter had zaai-goed, dat niet aan de voorschriften voldeed, aangevoerd en nog te laat ook. Daarbij had hij nog twee uur te laat water geleverd en de man voor de bediening van de ahangapparaten niet bijtijds aangewezen. Hoe kan hij zich onder zulke omstandigheden over slecht ploegen beklagen? En de tractoristen zwijgen. Wat kan het hun schelen? Ze zitten vandaag hier en morgen daar. Dus houden ze hun mond. Ze hebben het zwijgen tot een levensprincipe gemaakt: mond houden en elkaar wederkerig de zonden vergeven! Maar dat principe leidt er toe, dat het onkruid vrij doorwoekert. Als je de zaak daarentegen aanpakt, zoals we het zoëven van Bortnikow en Ogorodnikowa hebben gehoord, dan groeit er geen onkruid, maar koren."

Wasili verwonderde er zich over, dat Stepan al het persoonlijke terzijde stelde en vrijmoedig over hem, Wasili, sprak, in aanwezigheid van veel mensen, die precies wisten, wat er tussen hen was voorgevallen.

Andrej bemerkte, hoe Bortnikow de wenkbrauwen optrok en hoe zijn gezicht ernstig en nadenkend werd, en zei tegen zichzelf: „Wat Walja en Nastja hebben aangesneden en opgeworpen wordt door Stepan ondersteund. Waar heeft hij het nu over? Over het voorkomen van storingen? Dat is belangrijk, en hij stelt de vraag bovendien op een nieuwe manier. Daar moet ik het mijne van hebben! Je kunt bij Mochow altijd wat leren!” Andrej leunde in zijn stoel achterover en hoorde met genoegdoening Stepan's zachte en gelijkmatige stem zeggen: „De artsen zeggen, dat het makkelijker is een ziekte te voorkomen dan te genezen. Precies hetzelfde geldt ook voor het tractorenpark. Ook bij ons hebben we voorbehoedmiddelen tegen ziekten: De regelmatige technische verzorging en controle. De grote betekenis van deze controle hebben we bij ons tot dusver niet erkend. Ik leid op het ogenblik het reparatiewerk op de

akkers. Ter beschikking staan me een snelreparatiewagen en vliegende werkplaatsbrigades. Als hoofdtaak stel ik me, de mensen een juiste prophylaxe te leren, zodat panne en breuk voorkomen kan worden, maar het belangrijkste is, dat ik een regeling wil invoeren, waarbij iedere tractor op een bepaald uur zijn technische verzorging krijgt. We zagen tot dusver maar één kant van de zaak. Als op de akker panne of breuk voorkomt, nemen we de tractorist streng onder handen, maar wanneer hij geen acht slaat op de regels van de technische verzorging, ziet men dat door de vingers. Ik wou het schenden van deze regels straffen als de ergste en schadelijkste overtreding, die er in het MTS bestaat, en verzoek de leiding mij in dit opzicht verstrekkende volmachten te geven. De tractoristen echter verzoek ik deze strengheid van mij te aanvaarden."

Na Stepan spraken nog een paar communisten. De stemming van de vergadering trad steeds duidelijker aan de dag.

Boejanow fluisterde tegen Wasili: „Wie van ons beiden zal uit naam van de Eén-Mei-kolchos spreken?"

„De een stoort de ander niet", antwoordde Wasili eveneens fluisterend.

„Als er van iedere kolchos twee het woord nemen, zal de vergadering tot de morgen duren."

„Als er maar één spreekt, dan doe ik het. Ik heb eerst getwijfeld. Ik moet openhartig mijn aanvankelijke stellingname critiseren, anders kom ik in een scheef daglicht te staan."

„Nu goed."

Boejanow was teleurgesteld. Hij had zo graag zelf gesproken. Hij was nu toch secretaris van de partijorganisatie, die voorlopig nog wel weinig leden telde, maar door haar nauwe verbondenheid met de leidende kolchosboeren en haar aanzien een grote kracht vertegenwoordigde.

Hij zag hoe de levenskring zich van maand tot maand verwijdde, en wilde het partijactief vertellen hoe hij, de „ovenprins”, de secretaris van de partijorganisatie was geworden en hoe de aan lager wal geraakte, bij geen mens bekende Eén-Mei-kolchos door zijn snelle opkomst eerst in het eigen district algemene achting verwierf en nu in het gehele gebied belangstelling wekte.

„Ach, en daarover zal hij niets kunnen vertellen!” dacht Boejanow van Wasili. „Het gaat hier om een politieke kwestie, waarover de partijleiding zich dient uit te spreken.” En Boejanow meldde zich eveneens om het woord te mogen voeren. Intussen was Wasili aan de beurt gekomen.

„Ik moet open en eerlijk zeggen, dat ik de kern van het vraagstuk niet direct begrepen heb”, begon hij. „In het allereerste begin leek me het plan van kameraad Prochartsjenko inderdaad overdreven. Hoe kwam dat? Zolang ik de plannen van het MTS alleen maar uiterlijk bekeek, kwam mij alles onervulbaar voor. Toen ik er echter dieper in doordrong, schaamde ik me over mijn kleinmoedigheid. Het zou een vervloekte schande zijn, als we met zo'n MTS en met zulke machines ons plan niet in de daad konden omzetten! Ik zeg dit als oud-tractorist. En wat kan ik als voorzitter doen? Heel veel kan ik doen.”

„Dat is het!” dacht Andrej. „Dat is het, waarom we deze vergadering hebben belegd. Als iedereen duidelijk de moeilijkheden ziet en zegt: 'Wat kan ik doen? Heel veel kan ik doen!' Dan is het doel bereikt.”

De ene kolchosboer en MTS-arbeider na de andere uitte zijn mening. De open, hartstochtelijke toon, die Walentina aangeslagen had, hield tot het einde der vergadering aan. Andrej ondersteunde die nu eens door spottende, bijtende interrupties, dan weer door instemmende opmerkingen.

„Kameraad Roebanow, wil je Iwan Iwanowitsj Sin-

tsow, de leider van onze beste tractorbrigade, tot spreken uitnodigen?" zei hij, en begroette de spreker als eerste met applaus en sleepte de hele vergadering tot een luide bijval mee.

Toen al veel mensen het woord hadden gevoerd, boog Andrej zich over de tafel heen en sprak opgewekt maar onverbiddelijk: „Wij hebben tot dusver de besten gehoord. Waarom zwijgen diegenen, die hun norm niet gehaald hebben? Hoe zijn die van plan verder te werken?"

„Kameraad Ljoebomoedrow, leider van de motorbrigade", greep Roebanow het voorstel aan, „door motorpanne werd het laatste jaar de meeste stilstand veroorzaakt. Komt U alstublieft naar voren en vertelt U eens, hoe het vroeger bij U was en hoe U zich de toekomst voorstelt!"

„Goed. Laten wij eens horen, wat onze hoofduitschotleverancier-r-r te vertellen heeft", riep Andrej, terwijl de rollende r door de hele hal weergalmde.

Bleek van schaamte en ergernis trad Ljoebomoedrow naar voren.

„Wij de hoofduitschotleveranciers? En wie heeft de oorzaken van de slechte reparatie van de motoren vastgesteld? Hoe heeft de chefmechanicien, Semjonow, ons geholpen? Waar zijn onze best geschoolde arbeiders? Semjonow heeft ze ons afgenomen en er ons onervaren nieuwelingen voor in de plaats gestuurd!"

„We waren allemaal eenmaal onervaren nieuwelingen!" riep Semjonow vanaf zijn plaats. „Nieuwelingen moet je opleiden!"

„Ik verzoek je mij niet in de rede te vallen! De chefmechanicien Semjonow heeft de motorbrigade van zijn mensen beroofd!"

„Waarom de mechanicien de schuld in de schoenen schuiven?" riep een arbeider. „Het is in alle brigades hetzelfde liedje. Het MTS groeit, de ervaren arbeiders werken zich tot sectorleiders op, maar hoe de motoristen

de nieuwelingen onderrichten, daarvan kan Sjenja ons iets vertellen. Hij werkt op het ogenblik in de werkplaats hiernaast; hij kan gehaald worden!"

Sjenja werd geroepen. Het was een vlasblonde, half volwassen jongen.

„Nu, Jevgeni Petrowitsj Mitrofanow, wees zo goed en kom eens op het spreekgestoelte”, zei Roebanow. „Vertel eens hoe Ljoebomoedrow je opleidt.”

Sjenja ging naast Ljoebomoedrow staan. Zijn petje, dat op zijn achterhoofd stond, kwam nauwelijks boven de lessenaar uit, maar de houding van het jochie was waardig en zelfverzekerd.

„Ik wil niet langer in de motorbrigade werken. Tosja Weselowa uit de kopersmederij scheidt op: 'Wij leren hoe de lagers met babbit met een toevoeging van nikkel gevoerd worden.' De brigadier legt daar alles uit. Maar ik hoor van kameraad Ljoebomoedrow alleen maar: Breng me dit, geef me dat aan. En als hij er eentje op heeft, gebruikt hij allerlei krachttermen.”

Ljoebomoedrow werd verlegen, maar bracht uitdagend in het midden: „Ja zeker, ik gebruik krachttermen!”

Er klonk in de werkhal gelach en geroep: „Goed zo, Sjenja!” „Maak van je hart geen moordkuil!”

„Die krachttermen kun je natuurlijk van hem leren, maar dat is dan ook de enige kennis, die hij ons bijbrengt! Daarvoor heeft mijn moeder me niet naar het MTS gestuurd. Mijn moeder heeft gezegd: 'Word een geschoolde arbeider!' Maar niemand leert me iets.”

„Jawel. Ik gebruik krachttermen!” herhaalde Ljoebomoedrow. „En waarom zou je ze niet gebruiken, als er in de tractoren geen motoren zitten, maar oudroest, en ze van mij verlangen, dat ik ze weer aan het draaien breng! En dan willen ze ook nog de plannen uitbreiden en de normen overtreffen! Dat is waanzin! Kameraad Wysotski heeft gelijk!”

Wysotski liep rood aan van schaamte. Van alle aan-

wezigen steunde hem alleen Ljoebomoedrow, een bekende dronkaard en ruziezoeker. Iets ergers had Wysotski niet kunnen overkomen.

„Dank je voor je eerlijke woorden, Sjenja”, sprak Roebanow.

De jongen ging bezadigd naar de werkplaats terug.

„Als je de zaak op de keper beschouwt”, vervolgde Ljoebomoedrow, „als je een volledige procentuele analyse van het werk van onze motorbrigade geeft, dan...”

„Nee, spaar ons liever je procentuele analyse!” kwam Andrej's harde stem door het gedempte lawaai in de machinehal. Het werd dadelijk stil. „Zeg ons liever, waarom vandaag de motor van de 'Charkow-tractor nr. 17', die je net gerepareerd had, bij de eerste rit meteen weer is uitgevallen?”

„Als je een volledige algemene analyse geeft...”, probeerde Ljoebomoedrow in zijn eigen stijl door te gaan, maar Andrej's stem onderbrak hem opnieuw, nu scherper en dreigender. „Het partij-actief wil geen algemene analyse, maar stelt een vraag: Waarom heeft de 'Charkow-tractor nr. 17' panne?”

„Ik verzoek U mij niet in de rede te vallen”, wilde Ljoebomoedrow beledigd tegenwerpen, maar het woord bleef hem in de keel steken, toen hij de uitdrukking van Andrej's gezicht zag. In de ogen van de partijsecretaris lag een zo koude afwijzing, dat zijn blik verwondde, alsof je bevroren ijzer aanraakte.

De mecaniciens mompelde verlegen: „Omdat gebleken is, dat er defecten waren...”

„En waarom is dat gebleken? Waarom, vragen wij?”

Geheel in het nauw gedreven zweeg Ljoebomoedrow verlegen en ging van de ene voet op de andere staan.

„U zwijgt?” Andrej ging staan en steunde met zijn vuisten op de tafel. „U zwijgt? Goed, dan zal ik zelf antwoorden, waarom dat gebleken is. Daarom, omdat U van de ziekte van de chefmechaniciens en van de onerva-

renheid van de klant, een jonge tractorist, gebruik gemaakt hebt om hem de tractor zonder controle en zonder proefrit in zijn maag te splitsen. U dacht, dat dat wel lukken zou. In plaats van te controleren bent U een fles wodka gaan halen, is het zo of niet?"

Ljoebomoedrows vollemaansgezicht werd vaal. Andrej zag hoe die vaalheid zich over zijn hele gezicht uitbreidde, maar liet zich daardoor niet vermurven.

„Waarop hoopt U eigenlijk?" vroeg hij recht op de man af. „Wat voert U in uw schild? U zwijgt?"

Wysotski kroop helemaal in zijn schulp. Het leek hem als troffen de bijtende woorden van de partijsecretaris ook hem. Het was geen toeval, dat uitgerekend Ljoebomoedrow zijn partij gekozen had.

„In de drukste tijd komt U niet uit de kroeg vandaan! Met uw partijboekje in uw zak levert U prutswerk!"

Na iedere zin persten zich de smalle lippen van de partijsecretaris vast op elkaar. Het korte zwijgen, dat de zinnen van elkaar scheidde, was vreselijker dan alle woorden.

„Voor de rechter slepen zullen we de uitschotleveranciers! En ze moeten niet denken, dat we medelijden met hen zullen hebben. Het belang van het volk ligt ons nader aan het hart dan alle medelijden!"

Andrej ging zitten. Maar Prochartsjenko, die door de gloed van Andrej zijn gewone, overtuigende manier van spreken had teruggekregen, ging in zijn plaats verder: „De gebeurtenis van gisteren zullen we onverbidde-lijk straffen. En jij, Ljoebomoedrow, zult onder onze strengheid moeten buigen en je er niet over kunnen beklagen. Je weet heel goed, dat wij in ons recht staan!"

„En waarom hebben ze tot nu toe bij Ljoebomoedrow alles door de vingers gezien?" klonk een stem in de zaal.

Prochartsjenko hief het hoofd op. Zijn rond, snorrebaardig gezicht keek streng de zaal in. Het leek eerst of hij de vrager terecht wilde wijzen, maar toen zei hij:

„Dat was mijn schuld. Ik had het druk met de bouw en de inrichting. Daardoor heb ik de organisatie van het reparatiewerk uit het oog verloren. Bovendien moet ik zeggen, dat er in het MTS nog nooit zulk prutswerk is geleverd als vandaag!”

„Prochartsjenko heeft de laatste twee jaren veel gepresteerd”, ging dezelfde stem in de zaal voort. „Dat rekenen wij hem hoog aan, maar ook hij en heel de leiding van het MTS hebben fouten gemaakt. Waarom wordt de leiding niet becritiseerd?”

„Kom maar naar voren en lever critiek! Wees maar niet bang!” nodigde Roebanow hem uit.

„Ik ben ook niet bang”, antwoordde de draaiier Lobow, die al onderweg was. „Vóór je het urenplan en de nieuwe arbeidsorganisatie invoert, moet ons bestuur eens om zich heen kijken, wat er allemaal gebeurt! Aan de oude vaklui stellen we te lage eisen en de jonge lanten we niet aan de slag komen!”

Steeds meer werden de gemoederen verhit in de montagehal, en de reusachtige, onbeweeglijke machines leken zich, opgeschrikt door de over hen heen bruisende storm, angstig tegen de muren te drukken.

Walentina merkte niet, dat haar mutsje op één oor gegleden was, dat haar haar was losgegaan en dat de kraag van haar blouse openstond. Het MTS, dat kort geleden voor de eerste keer van achter het sneeuwgordijn voor haar was opgedoken, had nu een zo vaste gestalte aangenomen en stond haar zo levendig voor ogen, dat ze begreep, dat deze ervaring voor haar niet van voorbijgaande aard zou zijn, onverschillig of ze in de toekomst in het MTS zou gaan werken, ja of nee. Of ze hier zou blijven werken of niet, haar hart zou blijven hangen, aan wat hier gebeurde, zoals iemands hart hangt aan zijn geboortedorp, zijn huis en zijn gezin.

Wysotski keek niemand aan, en ook de anderen vermeden zijn blik, alsof ze zich over de agronoom schaam-

den. Hij drukte de pezige handen tussen de knieën en boog zijn gezicht, dat in één avond ingevallen en verouderd was voorover. Maar van tijd tot tijd opende hij de koortsachtig glanzende ogen, en ofschoon vele aanwezigen veel ouder waren dan hij, kregen de anderen en hij zelf de indruk, dat in de talrijke vergadering hij de oudste, de meest hulpeloze en de meest gekwelde was.

Hij was altijd trots geweest op zijn jeugdig uiterlijk en nog maar een paar uur geleden, toen hij de montagehal betrad, overtuigd van de juistheid van zijn standpunt en van het belang van zijn woorden, had hij zich jong en rustig gevoeld. En plotseling leek het hem, dat de ouderdom bij hem had aangeklopt. „Als jonge man ben ik gekomen, als oude man ga ik weg”, dacht hij, zonder te begrijpen, dat hij niet bij het leven achterbleef, omdat hij oud werd, maar omgekeerd, dat hij zichzelf en de anderen als een grijsaard voorkwam, omdat hij bij het leven was achtergebleven en dit in de vergadering duidelijk aan de dag was getreden. De begrensdheid en de besluiteloosheid, die hij trachtte te verklaren met ouderdom, bleken opeens in al zijn doen en laten: in de moeizame en toch zo hulpeloze analyse, in de maatregelen, die hij gisteren nog voor belangrijk hield en ijverig had doorgevoerd, maar die vandaag hun waardeloosheid bewezen hadden. Zes goede tractoristenbrigades en het oprukken van de tractoren van het Noorden naar het Zuiden. Twee jaar had hij zich daarmee afgesloofd en gedacht, dat hij iets belangrijks uitvoerde. Maar hoe krachteloos was dat alles gebleken! En dan kwam daar zijn vroegere leerling, dat meisje met de geschramde kuiten, hief haar rozig gezicht met de bontmuts op en vernietigde met één slag alles, wat hij met liefde en inspanning had opgebouwd, en opende met gemak nieuwe wegen, waarmee de weg, die hij was ingeslagen, niet te vergelijken was, en sleepte alle anderen mee en dacht niet meer aan hem...

Niet alleen zij, iedereen was hem al vergeten en had de belangstelling in hem verloren, zoals je tijdens opwindende sportwedstrijden de belangstelling verliest voor een deelnemer, die je al te duidelijk en te snel kunt aanzien, dat hij geen kans heeft om te winnen.

Niemand ging op zijn toespraak in. Men discuteerde er niet meer over of het plan vervulbaar was of niet, maar alleen over de vraag hoe je het 't beste en snelste kon vervullen.

Vragen en antwoorden, grappen en uitroepen van toorn wisselden elkander af, vertrouwen en twijfel botsten tegen elkaar, en te midden van die overborrelende hartstochten voelde Wysotski zich meer en meer verlammen.

Het werd donker. In de schemering leek de werkhal nog groter. De gezichten losten op, en alleen de ogen en de metalen onderdelen van de machines glansden in het halfduister.

Andrej sprak het slotwoord. Hij slingerde de woorden als kogels door de hal. En de vergadering echode ze eendrachtig lawaaiend terug.

„Kameraad Wysotski beweert, dat het plan, dat Prochartsjenko uitgewerkt heeft, deugt voor de Koeban, maar niet voor Oegreen, en dat ik het voor dit plan zou opnemen, omdat ik de plaatselijke verhoudingen niet ken. Juist. Ik ben ook nog niet voldoende bekend met het district, met zijn verhoudingen en mogelijkheden, maar niet U, kameraad Wysotski, zal ik naar die mogelijkheden vragen! Ik zal 't het duizendkoppige collectief van kolchosboeren, agronomen, maai-dorsmachine- en tractor-bestuurders, kortom de arbeiders van ons district vragen! Bij hen zal ik mijn licht opsteken!”

„Juist!” dreunde het door de werkplaats.

„U hebt zo straks beweerd, dat onze plannen niet uitvoerbaar zijn, maar de bestuurders van de maai-dorsmachines en de tractoren, de arbeiders, die hier gesproken

den. Hij drukte de pezige handen tussen de knieën en boog zijn gezicht, dat in één avond ingevallen en verouderd was voorover. Maar van tijd tot tijd opende hij de koortsachtig glanzende ogen, en ofschoon vele aanwezigen veel ouder waren dan hij, kregen de anderen en hij zelf de indruk, dat in de talrijke vergadering hij de oudste, de meest hulpeloze en de meest gekwelde was.

Hij was altijd trots geweest op zijn jeugdig uiterlijk en nog maar een paar uur geleden, toen hij de montagehal betrad, overtuigd van de juistheid van zijn standpunt en van het belang van zijn woorden, had hij zich jong en rustig gevoeld. En plotseling leek het hem, dat de ouderdom bij hem had aangeklopt. „Als jonge man ben ik gekomen, als oude man ga ik weg”, dacht hij, zonder te begrijpen, dat hij niet bij het leven achterbleef, omdat hij oud werd, maar omgekeerd, dat hij zichzelf en de anderen als een grijsaard voorkwam, omdat hij bij het leven was achtergebleven en dit in de vergadering duidelijk aan de dag was getreden. De begrensdheid en de besluiteloosheid, die hij trachtte te verklaren met ouderdom, bleken opeens in al zijn doen en laten: in de moeizame en toch zo hulpeloze analyse, in de maatregelen, die hij gisteren nog voor belangrijk hield en ijverig had doorgevoerd, maar die vandaag hun waardeloosheid bewezen hadden. Zes goede tractoristenbrigades en het oprukken van de tractoren van het Noorden naar het Zuiden. Twee jaar had hij zich daarmee afgesloofd en gedacht, dat hij iets belangrijks uitvoerde. Maar hoe krachteloos was dat alles gebleken! En dan kwam daar zijn vroegere leerling, dat meisje met de geschramde kuiten, hief haar rozig gezicht met de bontmuts op en vernietigde met één slag alles, wat hij met liefde en inspanning had opgebouwd, en opende met gemak nieuwe wegen, waarmee de weg, die hij was ingeslagen, niet te vergelijken was, en sleepte alle anderen mee en dacht niet meer aan hem...

Niet alleen zij, iedereen was hem al vergeten en had de belangstelling in hem verloren, zoals je tijdens opwindende sportwedstrijden de belangstelling verliest voor een deelnemer, die je al te duidelijk en te snel kunt aanzien, dat hij geen kans heeft om te winnen.

Niemand ging op zijn toespraak in. Men discuteerde er niet meer over of het plan vervulbaar was of niet, maar alleen over de vraag hoe je het 't beste en snelste kon vervullen.

Vragen en antwoorden, grappen en uitroepen van toorn wisselden elkander af, vertrouwen en twijfel botsten tegen elkaar, en te midden van die overborrelende hartstochten voelde Wysotski zich meer en meer verlammen.

Het werd donker. In de schemering leek de werkhal nog groter. De gezichten losten op, en alleen de ogen en de metalen onderdelen van de machines glansden in het halfduister.

Andrej sprak het slotwoord. Hij slingerde de woorden als kogels door de hal. En de vergadering echode ze eendrachtig lawaaiend terug.

„Kameraad Wysotski beweert, dat het plan, dat Prochartsjenko uitgewerkt heeft, deugt voor de Koeban, maar niet voor Oegreen, en dat ik het voor dit plan zou opnemen, omdat ik de plaatselijke verhoudingen niet ken. Juist. Ik ben ook nog niet voldoende bekend met het district, met zijn verhoudingen en mogelijkheden, maar niet U, kameraad Wysotski, zal ik naar die mogelijkheden vragen! Ik zal 't het duizendkoppige collectief van kolchosboeren, agronomen, maai-dorsmachine- en tractor-bestuurders, kortom de arbeiders van ons district vragen! Bij hen zal ik mijn licht opsteken!”

„Juist!” dreunde het door de werkplaats.

„U hebt zo straks beweerd, dat onze plannen niet uitvoerbaar zijn, maar de bestuurders van de maai-dorsmachines en de tractoren, de arbeiders, die hier gesproken

hebben, hebben zich verplicht deze plannen te overtreffen. Hun woorden geloof ik, uw woorden geloof ik niet!"

En weer galmde het als een rollende echo door de ruimte: „Juist!"

„Wij zullen bij het werk op urenplannen overgaan, de radioverbindingen en de dienstleiding van het MTS uitbouwen, de wedstrijden tussen de akkerbouw- en de tractorbrigades doorzetten en wij zullen alle plannen, die wij ons hebben voorgenomen, uitvoeren en overtreffen. Wij zitten hier niet in de Koeban, maar in Oegreen, maar er zullen geen twee of drie jaar verlopen, en dan zullen we één van de beste Koeban-districten voor een wedstrijd uitdagen! Is dat juist, kameraden?"

En voor de derde maal, nog uitbundiger en luider, donderden de stemmen van de kolchosboeren en de MTS-arbeiders door de montagehal: „Juist!"

De vergadering was afgelopen, en de mensen gingen langzaam uit elkaar, alsof het hen speet.

Walentina zag Wysotski in de menigte. Hij liep alleen op de uitgang toe met een moede, gebogen rug en met krampachtig gespannen hals- en schouder-spielen. De mensen ontweken zijn blik, alsof ze medelijden met hem hadden en zich tegelijk voor hem schaamden. Walentina had medelijden. Nu de strijd der meningen voorbij was en de zege zeker en volkomen was, overviel Walentina de wens naar hem toe te gaan, hem een paar vriendelijke, hartelijke woorden te zeggen, hem wat op te monteren en hem te helpen zijn fouten in te zien.

Misschien was hij vandaag juist wel nuttig geweest, te zamen met zijn cijfers en memorandum, zoals in een beek een steen, die zijn rustige loop verstoort, pas de kracht van zijn stroom toont.

Misschien was dit wel het bewijs van Andrej's gave om te leiden, dat hij Wysotski de rol van de kleine steen had laten spelen, die de potentiële kracht van de grote stroom toont.

Eerst nu begreep Walentina volkomen, wat Andrej had bedoeld.

De mensen verlieten de vergadering met een andere instelling, dan waarmee ze gekomen waren. De algehele overgang van ongeloof naar vertrouwen en naar een actief streven om zich voor het werk van het MTS in te spannen, bleek bijzonder duidelijk uit heel de houding van Wasili.

„Oom Wasja begrijpt niet altijd direct, wat nodig is”, dacht Walentina. „Maar daardoor is een zaak, als hij die eenmaal aanpakt, ook zo goed als zeker. Hij vormt nu met Nastja Ogorodnikowa een span, dat zich in het haam werpt, dat de vonken er af vliegen!”

Wasili en Boejanow gingen langs haar heen. Ze ving brokstukken van hun gesprek op.

„Petrowitsj heeft er de slag van de lui aan te vuren”, zei Boejanow.

„Ja-a-a, Petrowitsj!” antwoordde Wasili. Dat ja rekte hij vol betekenis en met liefde uit. „Dat is geen mens, maar je reinste gist. In welk deeg je hem ook doet, het zaal altijd gaan rijzen!”

Walentina bleef nog wel een half uur in de montagehal, sprak met een groot aantal van haar vrienden en bekenden en ontdekte toen plotseling, dat Andrej verdwenen was. Ze ging naar hem op zoek.

In Wysotski's werkkamer trof ze Prochartsjenko en Roebanow aan. Ze waren allebei tamelijk opgewonden.

„Benjamin Iwanowitsj is net weggegaan! Hij heeft ronduit geweigerd verder te werken.

„Heeft hij dat geweigerd? En wat hebben jullie gedaan? Wat hebben jullie tegen hem gezegd?” vroeg Walentina, die zich ernstig ongerust maakte over de agronoom.

„Wij?” antwoordde Prochartsjenko. „Wij hebben hem voorgesteld zijn werk voort te zetten, maar zonder lang aan te dringen. Ten slotte kan een groots plan niet

geleid worden door een man, die er niet in gelooft. Natuurlijk zal hij mettertijd wel tot bezinning komen, maar daar kunnen wij niet op wachten. Maart loopt op zijn eind, en de uitzaai staat voor de deur. Bovendien is hij ziek. Hij heeft last van asthma.

„Willen jullie hem werkelijk uit het MTS laten gaan?”

„Voorlopig, ja. We geven hem zo iets als een onbepaald ziekteverlof. Hij moet zien dat hij beter wordt, en over alles nog maar eens nadenken. Dan zullen we wel verder zien. We zullen hem natuurlijk ten allen tijde met open armen ontvangen, maar voorlopig zal jij de leiding moeten nemen, lieve nicht.”

„Ik? Dat kun je niet zo maar eventjes beslissen!”

„We hebben al lang aan die mogelijkheid gedacht; het is niet de eerste keer, dat we het met hem aan de stok hebben over de plannen.”

„Weet Andrej van Wysotski's weigering af?”

„Ja. Petrowitsj was bij het gesprek tegenwoordig. Hij is net naar buiten gegaan om je te zoeken.”

In het licht van de schijnwerpers glipten de klauwen van de dennen, die zich naar de weg uitstrekten, voorbij. Walentina zat in de auto naast haar man. Ze moest voortdurend aan Wysotski denken.

„Ik heb medelijden met de oude man! Het is toch een vreselijke slag voor hem!”

„Hoezo een slag?” antwoordde Andrej, terwijl er zich een schaduw over zijn gezicht legde. „We zullen hem bij het districts-partijcomité ontbieden, met hem praten en hem voor een maand of twee naar een voorbeeldig MTS sturen. In die tijd kan hij beter over een en ander nadenken en dan weer aan het werk gaan! Hoe kun je hier nu van een slag spreken? Natuurlijk is het moeilijk een fout te bekennen, maar van een slag kan geen sprake zijn. En bovendien, hij is nog geen oude man. Hij zal

op reis gaan, het een en ander bekijken en overdenken en als een jongeling terugkomen.”

„Het lijkt me tot jouw beroep te horen om de mensen jonger te maken. Zeg me overigens eens of je er van overtuigd was, dat hij in de vergadering geïsoleerd zou staan?”

Natuurlijk! We hebben er toch in de bureauezitting van het districts-partijcomité over gesproken. Ook met de mensen hebben we gesproken, ze met het materiaal bekend gemaakt en hun raad gevraagd... Dacht je soms, dat je zo'n vergadering zo maar uit je mouw kon schudden?”

„Je hebt hem dus eenvoudig zo gebruikt, als jij dat nodig had? Dat is hard tegenover hem!”

„Hij had het meer nodig dan wie ook! Zonder deze vergadering had hij zijn fouten nooit leren inzien. En zelfs nu heeft hij nog niet alles begrepen, maar dat komt nog wel. Maar wat dat gebruiken betreft, we hebben natuurlijk zijn materialen en zijn rede gebruikt... Zoals hij kan niemand alle moeilijkheden schilderen, en de lui moesten weten, dat ze geen licht karweitje op zich namen...”

Ze zwegen een poosje. Andrej streelde de hand van zijn vrouw. Ze begreep heel goed, wat hij dacht en voelde. Toen ze het MTS verlaten hadden, was het haar niet ontgaan, dat hij meer dan eens een blik op haar geworpen had, waaruit erkentelijkheid en vertrouwen sprak. Zij wilde, dat hij zijn gedachten in woorden zou uitdrukken, maar hij zweeg. Het lag hem niet om zich boetvaardig te tonen. Hij vond, dat je er heel goed zonder boete en berouw kon komen.

„Weet je, Walentina, je zult misschien de plaats van Wysotski moeten innemen”, sprak hij losjes. „Heeft Prochartsjenko er al met je over gesproken?”

Andrej zei het op een toon, alsof hij haar wens om in het MTS te willen werken nooit egoïstisch gevonden

had, alsof er nooit de minste ruzie was geweest en ook geen in de koude keuken doorgebrachte nacht.

„Ho, wacht eens even!” dacht Walentina.

Ze deed alsof ze zuchtte:

„En ik had nog wel zo gedacht, dat ik thuis zou blijven om eten voor je te koken en een steun te zijn voor mijn arme, verwaarloosde man. . .”

Hij drukte haar vingers steviger en probeerde er een grapje van te maken.

„Je bent mijn beste vriendin en helpster, mijn rechterhand. Nee, dat is niet goed gezegd. Om met je vriend Matwejewitsj te spreken, wij beiden zijn een span, en jij bent niet het bijpaard, maar het disselpaard! Hoe jij zo onmiddellijk de vergadering hebt omgekregen! Alle eerbied!”

Maar ook dat was Walentina te weinig. Zij wilde de vruchten van haar overwinning ten volle genieten, en het lag niet in haar karakter zo'n gelegenheid ongebruikt voorbij te laten gaan.

„Ach, als je eens wist, hoe graag ik zelfcritiek hoor”, sprak ze dromerig. „Voorals die van de kant van de districtspartijsecretaris komt! Stel je eens iemand voor, die zijn hele leven lang aan de brede volksmassa's zelfcritiek predikt. En plotseling, éénmaal in zijn leven, critiseert hij zichzelf! Ach, wat plezierig om zo iets te horen!”

„Walentinka! . . . Goed. Ik heb me als een domkop tegenover je gedragen, als je dit dan toch wilt horen. Nu, ben je met deze zelfcritiek tevreden?”

„Goed. . . Maar ik moet je wel zeggen, dat je een afschuwelijk humeur hebt. Je hebt je over je vrouw geërgerd en bent 's nachts in overschoenen naar de keuken gegaan om de primus aan te steken, om iedereen te laten zien: Mensen, zien jullie allemaal wel, wat voor een arme, eenzame en verwaarloosde man ik ben!”

„Walja! . . . Ik heb nu een rijkelijke portie zelfcritiek geleverd! Ik ben werkelijk niet gierig geweest! Wat

wil je nog meer? Jouw humeur mag er ook wezen! A propos, herinner je je niet, wie beweerd heeft, dat het onzin was om Wysotski's memorandum in het partij-actief te behandelen?" Walentina lachte, dat ze schaterde, legde haar hoofd op de schouder van haar man en begon gauw over iets anders.

„Weet je, ik heb dat vaak in mijn droom gezien, zoals het nu is.”

„Wat bedoel je?”

„De wind en de ruige stof van je jas tegen mijn wang, en ik voelde me zo gelukkig.”

„Gelukkiger dan als je niet droomt?”

„Nee. Het is nu mooier dan in mijn droom. Een merkwaardig gevoel is toch de liefde. Ze stompt nooit af. Hoeveel jaren leven we nu al samen, en alles is als op de eerste dag. Interessant: is dat bij iedereen zo, of alleen bij ons?”

„Hoe moet ik weten hoe het bij anderen is. In mijn functie van secretaris van het districts-partijcomité brengt niemand me daar rapport over uit!”

Andrej kon overmatige lyriek slecht verdragen en koelde Walentina, als ze in een sentimentele bui verviel, vaak met goedmoedige spot af. Gewoonlijk paste Walentina zich gemakkelijk aan bij deze eigenaardigheid, maar op dit ogenblik verdroot dit haar. Zij wilde al boos op hem worden, maar hij vlijde zijn wang tegen haar voorhoofd en zei met zijn zuinige tederheid, die zij zo op prijs stelde: „En ik breng er ook niemand rapport over uit, hoe gelukkig wij met elkaar zijn, Walentinka...”

De auto reed het bos uit. Talrijke lichten flakkerden voor hen op. Zij naderden Oegreen.

„Hij zwijgt”, dacht Walentina, terwijl ze naar haar man keek. „Waar denkt hij over? Zeker over Wysotski. Het kan niet anders, nu we net zo gelukkig zijn.”

„Hij is een goed mens”, zei ze. „Hoe zou dat zo met hem gekomen zijn?”

„Hij is vastgeroest”, antwoordde Andrej, die dadelijk begreep, over wie ze het had. „Hij heeft te lang op één plaats gezeten en zich in zijn Oegreen begraven.”

„Heb jij er ook niet een beetje schuld aan, dat hij vastgeroest is?”

„De secretaris van het districts-partijcomité draagt steeds van alle misstanden in het district de schuld! Dat brengt zijn ambt mee!” antwoordde hij op een toon, die openliet of hij een fout toegaf, een antwoord ontweek of probeerde, naar zijn gewoonte, juist dat met een grapje af te doen, wat hem het sterkst aangreep.

De witte lichtschijs uit de ramen van het districts-partijcomité sloeg hen in het gezicht, en Andrej zei: „Laten we even binnenwippen!”

„Waarachtig, jij kunt het districts-comité nu nooit eens rustig voorbijrijden! Het is al diep in de nacht! Fatsoenlijke mensen gaan slapen!” bromde Walentina voor de vorm, maar steeg gehoorzaam uit en volgde haar man in het comité.

Hoofdstuk V

GRAAN EN IJZER

Walentina stond in de graanschuur van de Eén-Meikolchos. Ze had tijdens de rit naar het MTS een omweg naar hier gemaakt om nog eens te controleren hoe de jarowisering, het met hete lucht verwarmen van het zaaigoed verliep en of de gegranuleerde meststoffen goed werden klaargemaakt en gebruikt. Ze had nog een massa werk te doen, maar in plaats van daarmee te beginnen, bleef ze stil en onbeweeglijk staan, bevangen door de slaperige, diepe stilte van de schuur. Zo'n stilte kan alleen maar heersen op de bodem van de zee, waar het aardse leven slechts gedempt doordringt. Een streep morgenlicht viel door de half open deur en doorsneed het blauwachtig grijze halfdonker van de ruimte. Overal

was het kraakzindelijk, als in een apotheek. De witschuurde vloer en de planken schotten blonken. Schoven, die als monsters dienden, met sneeuw wit papier omwikkeld en die op grote flessen leken, hingen aan de daksparran. Het rook er naar brood en vers geschaafd hout. In de korenkisten sliep het graan. Walentina stak haar hand er in. Zij hield er van het tussen haar vingers te voelen glijden en ritselen. Rozig, als van was en zijde, vloeide het als levend door haar handen. Walentina bekeek het zwijgend. Een eeuwig geheim leek haar de vreemde slaap van het koren in de kisten, dit sluimerende en nimmer stervende leven, dat in het glinsterende koren huisde. De onuitputtelijke kracht tot wedergeboorte. De vrucht van haar inspanning, de verwezenlijking van haar dromen. Terwijl het graan door haar vingers stroomde, trokken in haar gedachten de dagen voorbij, de regenachtige en de zonnige, de moeilijke en de vrolijke van het vorige jaar. De nachtvorsten in de lente en de droge winden in de zomer, het graven van greppels tijdens een wolkbreuk, de nacht op Frosja's akker op de heuvelhelling, glimlachen en tranen, dat alles lag hier in deze korenkisten opgeslagen. Wat zou er uit deze zaden groeien? Zou de uitzaai goed verlopen? Wat zou de zomer brengen?

Minuut na minuut verstreek, maar zij stond nog steeds diep in gedachten in de korenschuur en liet het koren door haar vingers ritselen.

„Hé! Is daar iemand? Doe eens open!”

Ze werd uit haar gepeins opgeschrikt, doordat Pjotr met zijn voet de deur, die op een kier stond, openstootte. Een luidruchtig troepje meisjes stormde de deur binnen. De vroege lentemorgen met de damp boven de geploegde akkers, de koolzwarte roeken in de voren, de verblekende hemel, die door de opkomende zon licht lila werd gekleurd, stroomden gul de schuur binnen.